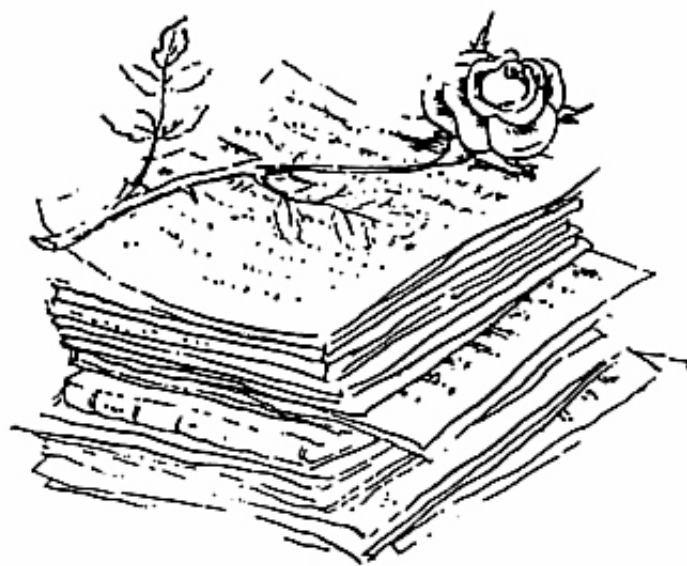

Z P R Á V Y

SPOLEČNOSTI BOHUSLAVA MARTINŮ

číslo 30

Praha 2007

Vydáno s finanční podporou Nadace Bohuslava Martinů

© Společnost Bohuslava Martinů, Praha 2007

© PBM

„Bohuslav Martinů je jedním z největších géníů české hudby a jedním z mých nejmilejších skladatelů. Těžko říci, proč je tomu tak. Jisté je jedno – z něho vychází zvláštní inspirace, okamžitě se zmocňující pozornosti a okouzující posluchače. Zdá se mi, že část tajemství kouzla jeho hudby je v samé její faktuře, která má vždy přesnou instrumentální adresnost. Tím myslím například, že při přepisu jeho orchestrálních děl do klavírní verze jsou nevyhnutelným důsledkem nenapravitelné ztráty. V daném kontextu si nemohu nevzpomenout na Berlioze. Měl jsem to potěšení provést několik kompozic Bohuslava Martinů. Vždy jsem měl pocit duchovního obohacení při studiu jeho velkolepých partitur. V současné době ‚žiji‘ jeho šestou symfonií – jak bohatý je to svět! Mám upřímnou radost ze založení Společnosti Bohuslava Martinů a ještě větší z perspektiv její práce.“

Gennadij Rožděstvenskij

Moskva 29. ledna 1977

Přetištěno z programu slavnosti
u příležitosti založení Společnosti Bohuslava Martinů v roce 1977

Vážení přátelé, milí příznivci hudby Bohuslava Martinů,

třicet let existence naší společnosti je velmi krásné výročí, a proto jsme se rozhodli třicáté číslo Zpráv pojmout poněkud retrospektivně. Pokusili jsme se nastínit přehled nejdůležitějších událostí v jejím životě, který je zároveň zpestřen osobním vyprávěním prof. Mihuleho o založení společnosti z jeho dosud nepublikovaných vzpomínek. Při této příležitosti jsme provedli výběr nejzajímavějších článků ze Zpráv SBM z prvního desetiletí její činnosti. Bohužel za uplynulý rok odešlo více významných osobností z našeho života, ale některým můžeme naopak poblahopřát k významnému životnímu jubileu. Mezi letošní oslavence patří také prof. Zdeněk Zouhar, který stál u zrodu Společnosti Martinů a v tomto čísle by neměl uniknout Vaší pozornosti článek o jeho korespondenci s Bohuslavem Martinů.

Život kolem nás je nyní stále hektičtější a plný změn, které se ani nám nevyhnuly. 9. listopadu 2006 se konala Valná hromada Společnosti Bohuslava Martinů, která si zvolila nový výbor SBM, a ten zase nového předsedu – známého houslistu **Bohuslava Matouška** a dva místopředsedy – **Renatu Pechancovou**, ředitelku ZUŠ Bohuslava Martinů v Poličce, a pražského hudebního publicistu **PhDr. Borise Kobrleho**.

Dalšími členy výboru jsou (řazeno v abecedním pořadí):

Věra Benešová – zástupce pobočky SBM
Mgr. Aleš Březina – ředitel Institutu Bohuslava Martinů
PhDr. Jindřich Feld – hudební skladatel a předseda SBM v letech 2000-2006
PhDr. Dagmar Henžlíková – Český rozhlas Praha
Mgr. Jaroslav Hrabá – bývalý vedoucí odboru Ministerstva kultury ČR
(také v roce 1977)
Ing. Josef Kaprál – předseda Společnosti V. Kaprálové
PhDr. Jan Kapusta – muzikolog, publicista, bývalý ředitel Památníku B. Martinů
(muzea) v Poličce, ve výboru má status odborného poradce
Mgr. Jarmila Mráčková – předsedkyně pobočky SBM v Brně
Mgr. Věra Obdržálková – předsedkyně pobočky SBM ve Zlíně
JUDr. Marie Tomanová, Ph.D. – místostarostka města Poličky
Mgr. Daniela Urbancová, Ph.D. – vedoucí oddělení hudebních nástrojů
Českého muzea hudby

Tajemnice SBM – Eva Štrausová

K termínu valné hromady náhle ukončil svou činnost ve výboru i v samotné Společnosti Bohuslava Martinů PhDr. Tomáš Hejzlar, jeden ze zakládajících členů společnosti. Je nám to velice líto, neboť na valné hromadě měl být zvolen jako odborný expert SBM. Touto cestou mu chceme poděkovat za dosavadní

činnost pro naši společnost, především v dobách jejích vzniku a za obětavou šestadvacetiletou redakční přípravu Zpráv SBM, stovky článků a textů věnovaných životu a dílu Bohuslava Martinů.

Od 1. ledna 2007 existuje SBM jako zcela samostatné občanské sdružení, které obdrželo IČO 750 88 975 a má i samostatný účet u **České spořitelny, číslo 0146936389/0800**. Adresa sídla je sice nám. Kinských 3, 150 00 Praha 5 (kde nás přijala Nadace a Institut Bohuslava Martinů), ale je to adresa dočasná, protože letos by se obě tyto instituce měly stěhovat do nového objektu v Praze 8 – Kobylisích. Na stejnou adresu se pravděpodobně přestěhuje také SBM. Prozatím je nejdůležitější tzv. adresa kontaktní, kam budeme posílat veškerou korespondenci, a to je adresa tajemnice SBM:

Eva Štrausová (SBM)
Zborovská 68
150 00 Praha 5
tel. 251 512 396, mobil: 737 978 905
e-mail: estrausova@seznam.cz

V těchto Zprávách najdete složenku na zaplacení členského příspěvku za rok 2007 – minimální výše pro nevýdělečné osoby je 50,- Kč, ostatní 100,- Kč nebo dle svých možností a úvahy. Pokud Vám lépe vyhovuje zaslání peněz z Vašeho účtu, veškeré potřebné údaje k tomuto bankovnímu převodu jsou na složence.

V případě, že nastane na Vaší straně jakákoliv změna (adresa, telefon, změna jména atd.), prosíme o Vaši laskavou zprávu obratem (kontaktní adresa viz výše). Ušetří se tím spousta času a starostí Vám i nám.

Přejeme Vám příjemné chvíle při četbě zpravodaje, nádherný podzim a v neposlední řadě mnoho radosti z hudby Bohuslava Martinů.

Za Výbor Společnosti Bohuslava Martinů
Daniela Urbancová a Eva Štrausová

O B S A H

30. VÝROČÍ ZALOŽENÍ SPOLEČNOSTI BOHUSLAVA MARTINŮ

Něco o vzniku Společnosti Bohuslava Martinů	8
Jaroslav Mihule	
Výběr článků ze starých Zpráv SBM	14
Zpracovala Daniela Urbancová	
Minulost a současnost SBM v přehledu	27
J. Mráčková, R. Pechancová, V. Obdržálková	
Institute zabývající se odkazem Bohuslava Martinů	30
Zpracovala Daniela Urbancová	

ZPRÁVY, JUBILEA, UDÁLOSTI

Činnost poboček SBM za uplynulou sezónu	32
J. Hraba, J. Mráčková, R. Pechancová, V. Obdržálková	
Ze zákulisí Institutu Bohuslava Martinů	36
Významné jubileum Zdeňka Zouhara	38
Alena Borková	
Zdeněk Zouhar a Bohuslav Martinů	39
Jarmila Mráčková	
Životní jubileum Miry Figarové	41
Jarmila Mráčková	
Otvírání studánek ve světě	42
Zoja Seyčková	
Internationale Musikfesttage Bohuslav Martinů 2006	42
Aleš Březina	
Martinů Fest v Poličce	43
Lucie Berná	
Několik poznámek k Otvírání studánek na Vysočině	45
Josef Kaprál	

PLÁNOVANÉ PROJEKTY

Program Dnů Bohuslava Martinů 2007	47
Rok 2009 – 50. výročí úmrtí Bohuslava Martinů	48
Martinů Revisited	49

ROZHOVOR

O Martinů – rozhovor s houslistou Alexandrem Rožděstvenským	50
Eva Velická	

NEKROLOGY

In Memoriam Viktora Kalabise	52
Kateřina Maýrová	
Emanuel Vlček	54
Zpracovala Zoja Seyčková	
JUDr. Richard Klos	56
Ivan Štraus	
Za Janem Hajslerem	57
Jan Kapusta	

KORESPONDENCE

Dopisy Bohuslava Martinů Rudolfu Firkušnému	58
Zpracovala Jana Hřebíková	
Setkávání	61
Jiřina Telcová	
Dopisy Bohuslava Martinů Zdeňku Zouharovi z let 1949-1959	63
Vít Zouhar	

NOVÉ KNIHY

Publikace Harryho Halbreicha o Bohuslavu Martinů	70
Milý příteli: Dopisy Bohuslava Martinů Zdeňku Zouharovi	70

VÝSTAVY

Dílo Bohuslava Martinů na scénách Národního divadla v Brně	71
Jarmila Mráčková	

Něco o vzniku Společnosti Bohuslava Martinů

Jaroslav Mihule

Počátkem září roku 1976 jsem dostal pozvánku k návštěvě odboru hudby a výtvarného umění ministerstva kultury. Čekala tam skupinka pěti lidí, z nichž jsem se znal osobně pouze s JUDr. Richardem Klosem, právníkem Českého hudebního fondu. Jednání zahájil ředitel odboru Mgr. Jaroslav Hraba, jehož kultivované vystupování připomínalo, že v čele ministerstva stojí dr. Milan Klusák, který strávil řadu let v zahraničí jako diplomat a odnesl si odtud na ministra neobvyklý rozhled i jazykové znalosti; zvláště některé tehdejší tlumočnice s ním mívaly problémy, když jim na veřejnosti opravoval slovník či gramatiku. Klusák trochu připomínal typ dr. Václava Holzknechta či Josefa Páleníčka a jiných významných kulturních osobností, kterým se nepříčilo propojit lidský profil, formovaný ještě v někdejších dobách demokratického státu, i s některými pochybnými funkcemi nebo dokonce s ještě pochybnějšími vazbami na konkrétní představitele totalitní moci. Vedlo to k dobře známé politické schizofrenii. Někdy se na tuto hru přestalo hrát a například na gymnáziu, kde učila má žena, rádi vzpomínali na příhodu z jedné chmelové brigády. V ministerském autě se šoférem a ochrankou dorazila na pole paní Zoja, manželka ministra Klusáka, dcera prezidenta Ludvíka Svobody, a zamířila k pedagogickému dozoru.

„Čest, soudružko profesorko, tak jak vám děti plní plán?“

„Nechme plán plánem a děti dětmi,“ odvětila stroze profesorka. „Já vás chci jenom ujistit hned teď, že jestli se ten váš oplégr už konečně nepřestane flákat a nezačne makat jako ostatní, pošleme vám ho do týdne autobusem zpátky.“

Doba byla těhotná demokratickými myšlenkami, jak patrně.

Myslel jsem na to, když Mgr. Hraba oznámil přání soudruha ministra. Obrátila se na něj skladatelova vdova, paní Charlotte Martinů, se žádostí, aby vznikla společnost přátel jejího muže, která by pomáhala propagaci jeho díla – tak, jak to od jeho smrti činí ona. Milan Klusák jí slíbil vyhovět, a protože byli přítomni i diplomatičtí zástupci, nelze se tomuto slibu zpronevěřit.

Mělo to zvláštní logiku: kdyby to byl slíbil pouze beze svědků mezi čtyřma očima, bylo by to snad něco jiného? Asi ano.

Jako samostatná instituce nemá ovšem projekt naději získat souhlas ministerstva vnitra, pokračovala bezelstně informace dalším stupínkem uvažování. (Jak by také ano, po zkušenostech s jazzovou sekcí.) Mohla by však existovat pod patronací České hudební společnosti, jako její „pobočka“ nebo „komise“. Čím dál tím lépe, myslel jsem si. Paní Charlotte bude „komisí“ nadšena.

Dr. Jiří Bajer, předseda oné politicky zastřešující organizace, byl přítomen, se vším souhlasil a navrhl mne jako předsedu. Přimlouval se i za spolupráci dr. Jana Kapusty, ředitele poličského Památníku B. Martinů.

Všichni jsme se vším souhlasili, protože vše už – podle nechvályhodného zvyku – bylo rozhodnuto dřív, než se tato schůzka vůbec uskutečnila.

Pouze ještě dodal designovaný předseda, že v jeho očích není ani tak podstatné nějakou společnost zakládat kvůli paní Charlottě, nýbrž kvůli dluhům a závazkům, které má Československo vůči Martinů.

Tak se tedy začala věc, ke které jsem se připlétl bez výslovného přičinění.

Bylo mi zřejmé, že v jejím čele samozřejmě nebudu, protože se na to ani v nejmenším nehodím. Měla to být osobnost, za kterou bychom se nemuseli stydět a která by měla mít i politickou pozici. Josef Páleníček byl předsedou Nadace Bohuslava Martinů, ale dr. Václav Holzknecht by se na nový post dobře hodil – osobně se s Martinů znal, v premiéře provedl před válkou s Karlem Šolcem jednu z jeho významných skladeb a hlásil se k tak zvané Skupině Mánes, jež za svého člena počítala i v Paříži dlícího Martinů; dokonce o ní vydal studii. Od roku 1942 byl profesorem a později i ředitelem konzervatoře (až do roku 1970) a tedy přečkal všechny politické proměny v daném časovém rozpětí, což byl unikátní diplomatický výkon. Návrh stát se předsedou chystané Společnosti Bohuslava Martinů po takřka neznatelném zaváhání a jedné osobní podmínce přijal.

Společnosti se však dostalo organizační korektury ještě dříve, než vůbec vznikla. Ideologicky totiž nebylo zřejmě přijatelné, aby někdejší formalista Martinů získal prestižní postavení v tom, že se kolem jeho odkazu ustaví jakási organizace, když řada dobře fungujících, historicky zavedených a kdysi i dosti bohatých společenství byla po únorovém puči nemilosrdně rozeznána. A tak byl pro ně přichystán jakýsi nový prostor, který se rychle začal zaplňovat.

Zatím jsem hodlal obeslat předpokládané interesenty. Protože o financích nepadla na ministerstvu ani zmínka, šel jsem za děkanem své Fakulty tělesné výchovy a sportu UK, aby mi dovolil házet dopisy do úřední pošty a občas nechal něco rozmnožit na místním přístroji v podatelně.

To první nemělo být problémem, neboť poštovné bylo paušalováno. To druhé bylo horší – rozmnožovací přístroje znamenaly artikl na výsost politický a nebezpečný. Prof. dr. Vladimír Kostka tedy naznačil jen jakýsi nepsaný souhlas a dodal, že Bohuslava Martinů znal. Jako žák zažil v Pelhřimově jednu jeho návštěvu, když jim přišel do třídy vyprávět o hudbě a komponování. A té soudružce v rozmnožovně, abych dal nějakou tu korunu (rozuměj stokorunu, věděli jsme oba). To byla výhra – stálo mně tedy každé množení sice stokorunu, ale mohl jsem hned začít akci. Tak se také stalo, že jedním z úplně prvních členů vznikající Společnosti Bohuslava Martinů se stal prof. Vladimír Kostka, který v roce 1972 získal jako trenér titul mistrů světa v ledním hokeji.

Začal jsem na všechny strany s výzvami ke spolupráci. Z Brna se dalo automaticky počítat s dr. Zdeňkem Zouharem a jeho paní, zájem však potvrdil i Jiří Fukač. Telefonovali jsme si s Emilem Leichnerem, přihlásil se Radek Kvapil, Rudolf Pečman a kruh aktivistů nabýval na síle. Administrativně nám začala vydatně pomáhat Anička Chorvátová, tehdy sekretářka České hudební

společnosti, a s ní muzikolog dr. Stanislav Tesař. Od první chvíle poskytoval neocenitelné služby věci dr. Tomáš Hejzlar, který vytvořil Společnosti dokonce samostatnou tiskovou základnu (periodikum Zprávy SBM).

Martinů se stával protiváhou tupé doby: 25. října jsme s obvyklým nadšením vložili téměř sto procent volebních lístků do urn a na Tři krále roku 1977 jsme někteří byli ve výstavní síni Divadla hudby, kde dr. Janina Brabcová uspořádala výstavu. Jiří Kolář tam mimo jiné vystavoval vajíčko, koláž vytvořenou z not, ovšem jméno jejich autora, hudebního skladatele Jana Klusáka, muselo být přelepeno, neboť patřil mezi zlobivé.

Někdy v té době mne vyzvali svazáčtí agitátoři z fakulty, abych přišel mezi studenty na kolej na besedu. Snažil jsem se vycouvat, ale když se žádost bůhvíproč opakovala i na úrovni hlavního ideologa FTVS prof. dr. Jaroslava Marka, kývl jsem a hleděl najít schůdnou cestu. Zavola jsem tedy Jendu Klusáka, jestli by chtěl přijít. Že bych měl v něm živý příklad živého skladatele ze živé současnosti. Dal se přesvědčit, ale až dalším argumentem, že tam budou hezký holky.

Tak jsme se nastrojili a vyrazili do Kajetánky. Čekal tam snaživý studentský organizátor akce, který nás zavedl do klubovny – a bylo po všem. Nepřišla ani noha, na živého skladatele nebyl zvědavý ani soudruh vrátný. Nezbylo než se skladateli omluvit a potupně s ním odejít do zapomenutí. Ovšem na Jendu se zapomenout nedá, jednoho dne o sobě vydal kromě svých skladeb a pohnutého života (včetně jedinečné herecké role v geniálním Němcově filmu O slavnosti a hostech) svědectví z citátů věnovaných v našem tisku jeho osobě za oněch časů. Pravá lahůdka.

Do Prahy tehdy přišel při jedné ze svých návštěv Gennadij Rožděstvenskij se svou ženou klavíristkou Viktorií Postnikovou. Rychle jsme si porozuměli. Po knihovnách ho provázel Jan Klusák a s Rožděstvenským si prohlíželi kartotéční lístky – jeden za druhým obsahovaly názvy skladeb Martinů. Přesně tak se chovali čeští muzikanti od padesátých let.

Abychom se dostali co nejdále od politického poručení České hudební společnosti, vymyslel jsem si logo a hlavičku papírů pro naši korespondenci. Výtvarně vše zpracoval Miroslav Klomínek, někdejší spolužák z Akademického gymnázia: přibyl název „Societas Martinů“, což mělo mít své pikantní konotace, a povinné zastřešení jsme úmyslně dali na druhý řádek:

Společnost Bohuslava Martinů
Česká hudební společnost

Hned po Novém roce se ozval Jiří Bělohlávek („rád přispěji podle svých skromných sil“ k vytvoření Společnosti přátel Bohuslava Martinů). Jeho síly se ukázaly v dalších desetiletích obrovské, protože po smrti Václava Neumanna převzal tento dirigent štafetu započatou Václavem Talichem v systematické péči o odkaz Martinů v koncertní síni i na jevišti ve světovém měřítku.

V pondělí dvacátého prvního února 1977 v 19,30 odstartovala v Divadle hudby Societas Martinů – Společnost Bohuslava Martinů. Řečnilo se, ale i zpívalo a hrálo. Pro paní Věru Soukupovou se mi tehdy podařilo sehnat neznámou skladbu Martinů, jeho píseň na Guillaumea Apollinaira "Automne malade", a paní Soukupová díky přátelství s dr. Holzknechtem nás vzápětí potěšila přihláškou do Společnosti Martinů. Není třeba dodávat, jak skvělá mezzosopranistka se sametovým témbrem a jedinečným provedením zvláště písni Gustava Mahlera to byla.

Hlavním hřebem programu se stalo provedení klavírní Fantazie a toccaty Emilem Leichnerem, který odevzdal svůj vklad ve prospěch Martinů nejen jedinečnou soubornou nahrávkou klavírního díla Martinů, ale i jako spiritus agens proslulého souboru – Klavírního kvarteta Bohuslava Martinů.

Zdeněk Lukáš řídil provedení cyklu sborů Petrklíč – díla probuzeného v život iniciativou prof. dr. Zdeňka Zouhara – v podání ženského komorního sboru Československého státního souboru písni a tanců, mého někdejšího zaměstnavatele; jeho choreografka Libuše Hynková, která se zapsala do historie Martinů jedinečným tanečním výkladem zejména Špalíčku, přišla rovněž.

*Charlotte Martinů a Jan Zrzavý po slavnostním
ustavení SBM v pražském Divadle hudby
21. února 1977 © PBM*

Sál Divadla hudby byl zaplněn významnými osobnostmi, byl tu Oldřich F. Korte, s kterým hodlal Jaromil Jireš vytvořit film o Martinů, přišel Jan Hanuš, Viktor Kalabis a jeho paní Zuzana Růžicková, Alfréd Holeček, Vilém Závada, myslím že i Ivan Štraus a Josef Páléníček, představitelé města Poličky se starostou panem Janem Hrdličkou. Slovo Martinů ukazovalo magnetickou sílu. Do Společnosti se hlásili četní další zájemci – „Rád přispěji k čistotě,“ připsal na okraj přihlášky skvělý sbormistr Miroslav Venhoda, připojili se Marie Podvalová, dirigenti jako Václav Neumann, Jiří Bělohlávek, Václav Nosek,

celou svou kariérou programově sloužící především scénické tvorbě Martinů, spisovatel Jaromír Tomeček, básník Vilém Závada a další. Díky paní Charlotte a Zdeňce Podhajské jsem měl štěstí už dříve navázat osobní kontakt s Janem Zrzavým, který v té době rád na veřejnosti vzpomínal na pařížská léta společně prožitá se skladatelem Martinů. Na premiérovém shromáždění převzal diplom čestného člena.

V Brně se o další rozkvět Společnosti začali starat zejména Zdeněk Zouhar a Rudolf Pečman, v Poličce Jan Kapusta, zrodily se i další pobočky – v Gottwaldově, Ostravě, Hradci Králové aj.

S odstupem doby nelze nevidět, že se Společnost Bohuslava Martinů tehdy těšila přízni mocných: v ní se sice shromažďovali lidé, kteří měli k režimu už na první pohled daleko, a také stigma kosmopolity a zaprodance Martinů z dob ždanovovských stále v pozadí všeho přežívalo, nicméně na kulturně politickém fóru existovala režimu daleko protivnější fronta umělců, vyloženě vzpurných a hlučných, a proto i politicky pronásledovaných – vždyť jde o rok Charty 77. Mohlo se tedy nové dění kolem Martinů brát na sekretariátech ministerstev jako vítaná protiváha k událostem spjatým s proslulou „jazzovou sekcí“. Ti, kdo byli v sále Divadla hudby, byli sice politicky nedůvěryhodní, ale svým způsobem ukáznění, hodní, mnozí renomovaní a na poměry adaptovaní.

Charlotte Martinů se netajila úmysly jednoho dne nějakým způsobem otevřít výnos skladatelova díla; a o ten šlo rovněž, ne-li v první řadě, máme-li na mysli vysoké stranické kruhy, které celé dění monitorovaly – včetně mé osobní korespondence. Jednou mne například kdosi v zahraničí požádal o barevnou reprodukci skladatelovy fotografie; v barvě jich neexistuje mnoho. Dal jsem tedy za své peníze vyrobit barevnou kopii hlavy Martinů mezi rudými růžemi a odeslal žadateli. Za nějaký čas ji cenzura vrátila přes několik instancí na stůl k JUDr. Richardu Klosovi jako právníkovi Českého hudebního fondu, a mně se dostalo poučení a výtky z úst ředitele ČHF, co vše se nesmí. Že cizí dopisy se naproti tomu otvírat mohly, bylo nabílední.

Jak dalece šlo i při onom slavnostním aktu o peníze, ukazuje malá drobnost. O slovo na pódiu se přihlásil Václav Dobiáš, jeden z kruhu, v němž se (vedle prof. Antonína Sychry, Ivana Vojtěcha, Bohumila Karáska, Miroslava Barvíka, Jaroslava Jiránka a dalších, názorově s nimi spřízněných) jméno Martinů objevovalo výhradně s výstražně vztyčeným prstem. A tu Dobiáš přednesl strhující emotivní řeč o tom, že byl Martinů velký umělec a tím pro nás stále zůstává. Zavzpomínal, jak pocítil jeho geniální velikost, když se kdysi jeho skladba, dílo skladatele-začátečníka, octla na programu vedle Symfonie č. 2 Bohuslava Martinů – co vše při té konfrontaci musel prožít.

Nejeden z přítomných nad tím v duchu kroutil hlavou. Jeden známý návštěvník to pak řekl Dobiášovi na chodbě tváří v tvář – v mé blízkosti, s pochybami, jestli se snad nezbláznil, když se tak rozhořel pro emigranta Martinů.

Promptní odpověď zněla: „A víš, co to je, soudruhu, milion švýcarských franků ročně?“

Zbytek bylo třeba si domyslet nebo uhodnout – tak byl ceněn výnos díla Martinů, nyní ještě stále v rukou jeho vdovy sedící v první řadě sálu vedle Jana Zrzavého.

Ta byla nakloněna spolupráci, z níž mohlo dílo jejího muže těžit. Už v únoru přivezl z trezoru švýcarského ochranného svazu autorů SUIA v Curychu JUDr. Klos objemný balík rukopisů, které byly se souhlasem paní Martinů uloženy do Památníku Bohuslava Martinů v Poličce – oficiální odhad jejich tržní ceny u nás byl 406.000,- Kč, ale podle světových standardů v přepočtu 16,292.200,- Kč.

Aby měla zakládací slavnost mezinárodní nádech, požádal jsem o jubilační řádky dirigenty Charlese Mackerrase a Gennadije Rožděstvenského. Oba byli vřelí a srdeční, ale na programu smělo být otištěno pouze vyznání Rožděstvenského.

Vytvořil jsem si s ním postupně skvělý vztah, za který vděčím české hudbě a Bohuslavu Martinů: Rožděstvenskij se mohl zájmem o ně po celý život přetrhnout.

Poslal mně jednou dopis s poděkováním za nahrávky symfonií Martinů (Česká filharmonie – Václav Neumann) a připojil důraznou urgenci not klavírních Bukinistů z Quai Malaquais. Což je jakási okrajová maličkost, ale napsal ji Martinů a i její název nepochybně zněl sovětskému uchu podmanivě. Věnoval jsem mu exemplář ruského překladu mé knížky o Martinů a v ní se o těch pařížských antikvářích Rožděstvenskij dozvěděl („ja užasnyj knigoljub“).

V dopisu mne překvapila poznámka, že ve Stockholmu dirigoval od Martinů Koncert pro housle a klavír s orchestrem – „Eto prevoschodnoe sočinenie!“. Shodou okolností měl tuto skladbu, skvěle u nás hrávanou dvojicí Nora Grumlíková a Jaroslav Kolář, ve veliké oblibě právě Jan Hanuš. A shodou okolností právě před několika dny, než byly napsány tyto řádky, přijel dirigent se svou chotí, klavíristkou Viktorií Postnikovou a houslovým virtuosem Alexandrem Rožděstvenským do Prahy uvést tuto skladbu Martinů (s orchestrem FOK, 21. února 2007).

Také Charles Mackerras mne zahrnoval jistou přízní. V dobách před založením Společnosti Martinů chystal právě nastudování Řeckých pašijí v English National Opera a jeho životní dirigentská práce zůstává s hudbou Martinů neodmyslitelně spjata. A samozřejmě s Leošem Janáčkem – proto nám také napsal v pozdravné adrese k zahajovacímu dni: „Nyní, kdy lze říci, že bitva o Janáčka byla vyhrána, přichází na řadu další český skladatel, Bohuslav Martinů. I ten má plné právo na světové uznání.“

Založení Společnosti Bohuslava Martinů vyprovokovalo očekávanou soutěživost. S novými projekty se ozvali Jiří Fukač (Janáčкова společnost), Radoslav Kvapil, Stanislav Tesař, ale také Jarmil Burghauser (s renesancí Dvořákovy společnosti), Jaroslav Jiránek (Fibichova společnost), dr. Holzknecht (Společnost Jaroslava Ježka, Společnost Emy Destinové), začala se výrazněji rýsovat i Česká společnost pro hudební výchovu (Jan Hanuš) aj.

Bylo to zřejmě dobře, že se paní Martinů zmínila o svém nápadu před oněmi diplomaty. Jedním kamínkem tak uvedla v chod zajímavou lavinu událostí, jejichž smysl se neztratil ani po třiceti letech.

Výňatek z dosud nepublikovaných vzpomínek

Výběr článků ze starých Zpráv SBM

Zpracovala Daniela Urbancová

U příležitosti 30. výročí založení Společnosti Bohuslava Martinů byl zpracován přehled všech dosud publikovaných článků a textů ve Zprávách SBM od roku 1977 až po současnost. Tento souhrn najdete na www.martinu.cz Z nově pořízeného seznamu jsme zároveň vybrali úplné znění několika článků, které připomínají činnost SBM zejména v prvním desetiletí její existence. Všechny redakčně připravil PhDr. Tomáš Hejzlar.

Zprávy SBM č. 1/září 1977, str. 4

SPOLEČNOST USTAVENA – DIVADLO HUDBY V PRAZE DNE 21. 2. 1977

Jaroslav Mihule

Je půl osmé večer. Sál se zaplňuje známými osobnostmi, přicházejí zástupci ministerstva kultury ČSR, rozhlasu, televize, vstupuje paní Charlotte Martinů, provázená svou tlumočnicí a přáteli. Uprostřed programu se ještě znovu otvírají dveře, aby jimi prošla další osobnost vřele pozdravována – národní umělec Jan Zrzavý.

Na scénu vstupuje předseda České hudební společnosti dr. Jiří Bajer, CSc., a zástupci přípravného výboru SBM. Krátké přivítání a už znějí zakládací formule Společnosti z úst s. dr. Bajera:

„Protože plénium ústředního výboru České hudební společnosti i ministerstvo kultury ČSR projevíly souhlas s ustanovením Společnosti Bohuslava Martinů jako součásti České hudební společnosti a protože souhlasí i s navrženým předsednictvem Společnosti Bohuslava Martinů, prohlašuji Společnost B. Martinů za řádně ustavenou v duchu stanov České hudební společnosti. Současně předávám další řízení předsedovi Společnosti Bohuslava Martinů, nositeli Řádu práce dr. Václavu Holzknechtovi.“

Dr. Holzknecht se ujímá funkce vzpomínkou na Bohuslava Martinů. Předává diplomy o čestném členství skladatelově choti a Janu Zrzavému. Slavnostní projevy přednášejí zástupce ministerstva kultury ČSR, ředitel odboru, prom. hist. Jaroslav Hraba, předseda MěstNV v Poličce s. Jan Hrdlička, zástupce Svazu českých skladatelů a koncertních umělců národní umělec Václav Dobiáš, za Nadaci Bohuslava Martinů při Českém hudebním fondu jeho ředitel s. Vladimír Ševčík. A do jeho rukou je symbolicky předán vzácný dar skladatelovy choti – obsáhlá sbírka autografů Bohuslava Martinů, vzápětí putující do Památníku Bohuslava Martinů v Poličce.

Janáčkova síň v Praze dne 22. 2. 1977

Za účasti předních hudebně-vědeckých pracovníků a v přátelské atmosféře probíhá pracovní shromáždění členů SBM, kteří uvažují o perspektivách badatelské práce nad životním odkazem Bohuslava Martinů. Některé z příspěvků dostanou členové SBM k dispozici v dalších číslech Zpráv SBM.

Zprávy SBM č. 1/ září 1977, str. 5-6

PROJEV Dr. JAROSLAVA MIHULEHO, CSc.

(Částečně zkráceno)

Společnost Bohuslava Martinů vzniká jako součást České hudební společnosti, ustavené 11. prosince 1975, s výslovným posláním „napomáhat při organizování a rozvoji hudebního života v ČSR“. Náš hudební život je neodmyslitelně spjat s Bohuslavem Martinů. Hlásí se k němu desítky vynikajících interpretů, obdivují ho přední skladatelé i stovky bezejmenných milovníků hudby. Martinů prostě žije, a to s takovou intenzitou, o jaké může naprostá většina skladatelů pouze snít. A tak ustavuje-li se dnes Společnost s jeho jménem, musí si být vědoma nesporného tichého předpokladu: hudba Bohuslava Martinů nepotřebuje nás ani naši pomoc, nýbrž my potřebujeme ji. Potřebujeme komunikovat s krásou a hloubkou jejího poselství, jež činí naše životy plnějšími a bohatšími.

Práce přípravného výboru SBM byla radostná. Začala koncem roku 1976. V těsné spolupráci s Českou hudební společností a za stálého plodného zájmu ministerstva kultury ČSR záhy vykrytalizoval okruh iniciativních spolupracovníků, vytříbily se základní okruhy činnosti a vyvstaly i zcela reálné nejbližší perspektivy rozvoje SBM.

Přípravný výbor podnikl první nábor členů. Ukázalo se, že odkaz Bohuslava Martinů je nejen životný, ale i dostatečně přitažlivý pro existenci Společnosti. Důkaz vidíme i v tomto sále. Jsme pyšní na to, že se zde setkáváme s řadou vynikajících osobností naší kultury, že své přihlášky do SBM zaslali národní umělci Marie Podvalová a dr. Vilém Závada, dirigenti národní umělec Václav Neumann, Václav Nosek, Jiří Waldhans, Jiří Bělohlávek, Miloslav Venhoda,

řada významných interpretů, spisovatel, zasloužilý umělec Jaromír Tomeček a další.

Nemenší radost nám však působí každá další přihláška z té první stovky členů, ať je na ní podpis důchodkyně, studentky gymnázia, lékaře z Bulovky, strojního inženýra nebo proslulého malíře a grafika.

Přípravný výbor si byl vědom, že musí respektovat pestré složení členské základny. Nechceme zklamat nikoho. Z toho důvodu se naše práce rozdělila do několika směrů. Tři z nich nás pro tento okamžik zajímají nejvíce: osvětový, muzikologický a interpretační.

Interpretační komise soustředí práci aktivních umělců, kteří budou podle možností pořádat koncerty pro Společnost. Chtěli bychom rovněž, aby tato komise sledovala náš koncertní život a vyzdvihovala činnost vynikajících interpretů skladeb Bohuslava Martinů, např. formou čestných uznání, diplomů, plaket a podobně. V Praze jsme navázali kontakt se Státní konzervatoří hudby a chceme každoročně vzpomenout koncertem skladatelových narozenin.

Komise muzikologická se zaměří k otázkám teoretického studia odkazu Bohuslava Martinů a zejména formou badatelských setkání chce působit na rozvoj této orientace. Má ostatně již pozoruhodnou tradici: vzpomeňme na historické kolokvium při Mezinárodním hudebním festivalu v Brně roku 1966, ale i na bohatou literaturu odbornou, každým rokem narůstající. Po prvních pracích Miloše Šafránka dokládají jména jako Harry Halbreich, Brian Large nebo z poslední doby Nataša Gavrilová a četní další aktuálnost skladatelského zjevu Martinů i pro teoretické myšlení.

V osvětové činnosti nebudeme rozlišovat odbornou připravenost členů SBM. Chceme jim nabídnout, co bude v našich silách. S využitím prostor Divadla hudby v Praze, případně dalších, budeme se snažit dát příležitost naslouchat hudbě našeho Mistra, odborněji komentovat i o ní volně diskutovat. Věříme v inspirující atmosféru důvěry a přátelství. Máme v úmyslu tyto příležitostné hudební besedy zpestřit například vycházkou po Praze Bohuslava Martinů nebo zase ve spolupráci s MěstNV a pracovníky Městského muzea a galerie (Památník B. Martinů) v Poličce podniknout dvoudenní autokarový zájezd na Vysočinu a podobně.

Závěrem budiž dovoleno zdůraznit, že při vší rozmanitosti akcí Společnosti nám není nic tak vzdáleno, jako učinit z Bohuslava Martinů modlu. Bylo by to přímo protichůdné smyslu veškeré jeho životní činnosti. Nebudeme glorifikovat jednoho skladatele na úkor druhých.

Pravé umění toho nemělo nikdy zapotřebí.

SPOLEČNOST BOHUSLAVA MARTINŮ

Česká hudební společnost Praha, Valdštejnské nám. 1

Oceňujeme neochvějnou energii, věrnost a lásku, platící skladateli Bohuslavu Martinů, a majíce na zřeteli vynikající zásluhy o tvůrčí odkaz tohoto Mistra, rozhodli jsme se udělit

paní Charlottě Martinů

čestné členství Společnosti Bohuslava Martinů.

Praha, únor 1977

Dr. Jiří Bajer, v. r.,
předseda ČHS

Dr. Václav Holzknecht, v. r.,
předseda SBM

SPOLEČNOST BOHUSLAVA MARTINŮ

Česká hudební společnost Praha, Valdštejnské nám. 1

V ocenění věrného a nezištného přátelství s Bohuslavem Martinů a Charlottou Martinů a s pomyšlením na společně prožitá léta strádání i uměleckých úspěchů rozhodli jsme se udělit

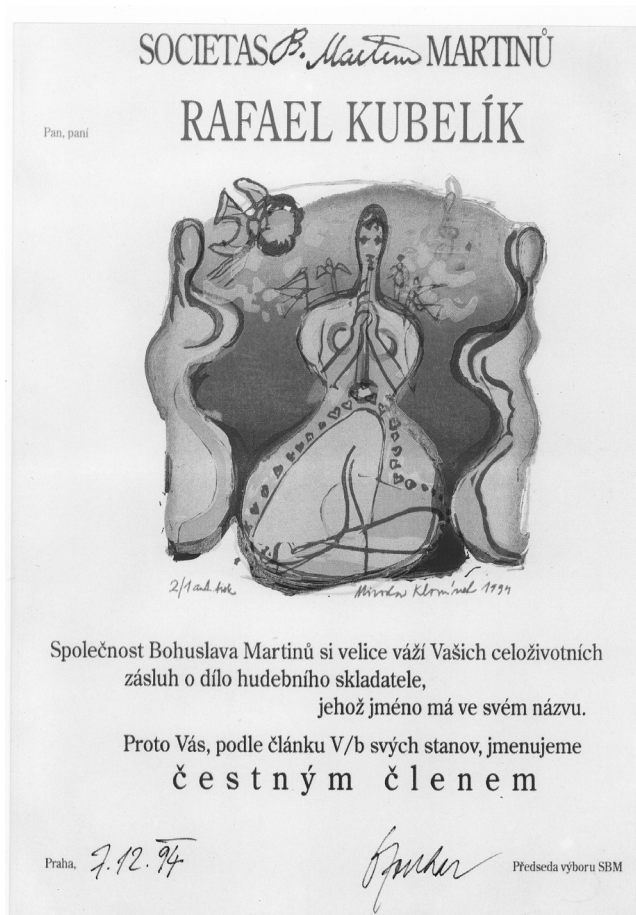
národnímu umělci Janu Zrzavému

čestné členství Společnosti Bohuslava Martinů.

Praha, únor 1977

Dr. Jiří Bajer, v. r.,
předseda ČHS

Dr. Václav Holzknecht, v. r.,
předseda SBM

Diplom o čestném členství Rafaela Kubelíka

Zprávy SBM č. 3/ červenec 1979, str. 15-17

BÝT ŽENOU SLAVNÉHO SKLADATELE

Jaroslav Mihule

Před několika lety jsme vedle sebe seděli s paní Martinů v útulném prostředí jednoho z pokojů záměčku na Dobříši. Před námi se točil magnetofon – to vzpomínání bylo tak příjemné, že by bylo nevděkem nechat je odplynout jen tak. A paní Martinů se rozpomínala a v tichém pokoji se zdály stíny ožívat do podob minulých událostí a osob; ostatně pro ni se minulost nikdy nestala zapomenutou historií. Každý člověk má svou šíři času pro přítomnost. U ní sahala mnohem hlouběji, než bývá zvykem.

Celý její vnitřní svět se změnil na podzim roku 1926. Dcera chudého dřevorubce, narozená 21. července 1894 v obci Ochancourt, kterou ani nenajdete na mapě. Pak po léta učení a dennodenního vysedávání nad šatovkami a knoflíky s jehlou v ruce. Monotónní život švadleny v krejčovském závodě v Paříži. A do něho zničehonic zasvítí prudké světlo – oblohou prolétl meteorit. Co si jen člověk má rychle přát?

„Pověděl mi, že je hudební skladatel z Československa a že bydlí na Montparnassu. Už se nepamatuji, jaký film jsme spolu viděli, ale slyším ještě jeho tenkrát hodně zadržující francouzštinu a tvrdý slovanský přízvuk, jeho tichý hlas ... Kráčel po boku toho krásného, světlého člověka mne naplňovalo blahem, vznášela jsem se po špičkách, jen taktak, že jsem netančila ... Připadala jsem si jako ve snu. Vše bylo pro mne tak nové, zvláštní atmosféra hudby mi učarovala."

Začal pro ni nový život; a po všechna další léta a po celých těch bezmála dvacet let, o které přežila svého muže, neustále oživovala vzpomínky na toto první setkání a na vše, co za ním následovalo.

„Jsem z venkovské rodiny tvrdě pracujících lidí. Před Bohušem jsem neznala umělce a jejich svět, ale vždy jsem ráda poslouchala krásnou hudbu. Nyní jsem začala poznávat i tvůrčí práci ducha. Bohuš pracoval celé dopoledne, po obědě si vyšel na dvě tři hodiny na bulváry, nejraději na nábreží Seiny k bukinistům. Probíral se knihami, nosil je domů a po přečtení zase odnášel. Bukinisté na nábreží Malaquais ho znali dobře."

Vzpomněl na ně klavírní skladbičkou Les Bouquinistes du Quai Malaquais: je na ní dedikace „à ma femme Charlotte".

Také pro něho se stávala dívka, kterou ve svých četných dopisech nazývá láskyplným tvarem Lolotte, nepostradatelnou družkou. Přivede ji ukázat domů, do rodné Poličky. Maminku si nezískala, jak také, Francouzka, která neumí česky dobře ani pozdravit! A k tomu ještě prý už byla pro syna vyhlédnuta výhodná domácí nevěsta ze statku ...

„Na jaře roku 1931 jsme se rozhodli, že se vezmeme. Svatba byla na obecním úřadě 2. obvodu, kde byl oddán Napoleon Bonaparte s Josephinou Beauharnaisovou. Proto Bohuš říkal, že je hrdý na to, že měl svatbu tam, kde Napoleon ..."

„Od maminky dostal v létě v Poličce do výbavy českou peřinu: liboval si, že hřeje jako kvočna."

Martinů přijel původně do Paříže na stipendijní pobyt; jedním z důvodů, proč zde zakotvil řadu let, byla i péče a láska jeho ženy. Spolu zde trávili poslední roky mezi dvěma válkami; odtud také spolu s jediným kufříkem v ruce prchali na jih, když se do Francie valila fašistická vojska.

„V tu dobu nás dojal lístek jednoho známého bukinisty: Tolik se stydím za Francii, že nechala padnout Československo. Potřebujete-li něco, obraťte se na mne."

Bylo toho zapotřebí mnoho a exil pokračoval dále za oceán: drobná usměvavá slečna Charlotte Quennehenová, nyní již Charlotte Martinů, žena světově proslulého skladatele, se ocitá na půdě amerického kontinentu. Prožívá zde světové úspěchy svého geniálního muže a trpělivě se stará o jeho materiální blaho. A nejen o ně: Vždyť na celém světě hoří válečný požár. „Pracovala jsem nejdříve u Červeného kříže, pak jsem se specializovala na výrobu krejčovských zakázek, a pak v dílně pro dětskou konfekci."

Její muž mezitím psal každý rok jednu symfonii, počínaje rokem 1942 až po 4. symfonii z období konce světové války. Na svůj domov vzpomínal neustále a padlým se poklonil hlubokou smuteční tryznou Památník Lidicím ...

Martinů zemřel v létě 1959 v kantonální nemocnici v Liestalu poblíž Basileje; poslední léta jeho života byla provázena vleklým utrpením z nevyléčitelné rakoviny. Ta, která s ním sdílela po celý život všechno dobré i zlé, trpěla s ním. Později o všem vydala své svědectví, nevyumělkované, nepříkrášlené, nejvyšší působivé svou metodou lidské pravdy. Začíná prvním setkáním (v cirkusu Medrano, kde slavní klauni Fratellini předváděli svou corridu a publikum se otřásalo smíchy); končí rokem 1959. Co bylo před tím a co potom, do vyprávění nepatří. Její život byl plný jen po jeho boku. Nenapsala to takto, pozorný čtenář to však dobře vycítí.

A její přátelé mohou dosvědčit, že i v těch necelých dvaceti letech, které jí byly ještě dopřány, věnovala všechny své síly péči o odkaz svého muže. Do poslední chvíle obšťastňovala výkonné umělce v Československu i v zahraničí výtisky těžko dostupných skladeb, vedla korespondenci do několika zemí, cestovala a stále se vracela do rodné země svého velkého muže. Rozuměli jí tam a ona také rozuměla. Přála si spočinout na hřbitůvku v Poličce, v městečku na pomezí Čech a Moravy, nedaleko odtud se v místnůstce na ochozu místního chrámu svatého Jakuba narodil na sklonku minulého století člověk, který jí změnil život, jako meteorit, prolétnuvší nehnutým klidem večerního nebe ...

Bude zde na něho čekat. Není to lehký úděl, být ženou velkého muže ...

Zpráva SBM č. 6/ listopad 1980, str. 3
1890 – 1980

Václav Holzknecht

„Bohuslav Martinů by byl překvapen, kdyby se byl dožil své devadesátky, do jaké míry se jeho dílo již dostalo k národu a vžilo se. Třeba se tak ještě nestalo v úplnosti, neboť tvorba našeho mistra je ohromná, postoupilo se v popularizaci jeho tvorby kupředu nezvykle rychle a s nečekaným zájmem. Ptáme se proč. Ale odpověď je snadná. Je to jeden z mála soudobých odkazů, který voní zemí, zpívá tklivou písní domova a přitom obsáhl svět našeho století v plné šíři. Hudba Bohuslava Martinů je bohatá a její kořeny zasahují hluboko do rodné prsti. Bohuslav Martinů je nesporně jeden z velkých národních skladatelů, a proto mu patří naše úcta a láska.“

Václav Holzknecht

V dříve publikovaných číslech Zpráv SBM se vyskytovaly některé pravidelné rubriky. Jednou z nich byl cyklus pod názvem „Jak jsem ho znal“. Z tohoto seriálu jsme vybrali články Václava Holzkněcha, Karla Šebánka a Josefa Páleníčka, kteří vyprávějí o svém setkání s Bohuslavem Martinů.

Zprávy SBM č. 2/ listopad 1977, str. 12-13

JAK JSEM HO ZNAL

Václav Holzkněch

Bohuslav Martinů patřil ke skupině hudebníků „Mánes“ – nazvané podle ochranné instituce výtvarnické, jež vzala na čas v ochranu koncerty tehdejších mladých skladatelů Františka Bartoše, Pavla Bořkovce, Jaroslava Ježka, Iši Krejčího a mne jako pianisty a mluvčího skupiny – a v jejíž výstavní síni na Gottwaldově nábřeží se koncerty konaly. Martinů sem ovšem patřil jen s určitou výhradou. Byl často v cizině a požíval již mezinárodního věhlasu, takže k osobnímu styku docházelo jen příležitostně. Ale orientací to byl „náš člověk“. Iša Krejčí ho pasoval na „dopisujícího člena“ Mánesácké skupiny, která se jím zaštitila jako vzorem. Martinů přijímal naše holdy se shovívavým úsměvem a rád se s námi stýkal, pokud mu to okolnosti dovoľovaly.

Pamatuji se na jeho návštěvu v Praze, kdy 21. dubna 1937 přišel se svým přítelem Stanislavem Novákem do kavárny Mánesa v den koncertu naší skupiny. „Bohoušku“, řekli mu, „musíš večer přijít, hraje se ti tam Fantasie pro dva klavíry.“ Martinů se ohradil, že nic takového nenapsal, ale když mu ukázali notopis, musel připustit své otcovství. Úplně se polekal. Zapomněl docela, že podobnou kompozici stvořil, a dostal strach, že to bude asi něco děsného. Ale byl to vyslovený úspěch a teprve pak se autor Fantasie uklidnil.

Dnes bychom mohli opakovat o něm slova Karla Čapka, která pronesl nad Hynaisovou oponou v Národním divadle. „Kde se v našem podnebí zničehonic vzala ta kypící, letmá a přece vázaná, zkušená a úžasně bezpečná lehkost?“ Martinů, Čech inspirovaný Paříží, byl něco podobného. Jeho přebohatý talent na způsob Mozartův, Schubertův a Dvořákův, který stále tvořil a zapomínal na včerejšek pro dnešek, jeho mnohostranný a mocně proudící hudební fond, který obsáhl tolik podnětů našeho století, zůstane svým šarmem i svou dokonalostí trvale pýchou českého umění.

Zprávy SBM č. 6/ listopad 1980, str. 50-51

JAK JSEM HO ZNAL

Karel Šebánek

Bohuslava Martinů jsem poznal v roce 1929 v hudebním odboru Umělecké besedy. Nakladatelství bylo spojeno s prodejnou, kam docházela celá řada význačných hudebních osobností i milovníků hudby. Jednou sem vstoupil mladý štíhlý muž, který projevil plachým způsobem přání prohlédnout si nově vydané české kompozice. Překvapilo mne, když se slovy „děkuji, tohle všechno již znám ...” odmítal zahraniční skladby, které jsem mu podstrčil. S velkým zájmem si prohlížel nová díla Sukova a Novákova. Mne tehdy zajímalo dílo Bohuslava Martinů, který dlel několik let ve Francii a tam tvořil. Vyhledal jsem z hromady hudebnin několik jeho vydaných děl – bylo jich málo – a předložil je neznámému návštěvníku. Upozornil jsem ho především na 2. smyčcový kvartet a Kuchyňskou revui.

„Nezlobte se, ale to také již znám. Nemáte náhodou nějaký seznam děl tohoto skladatele?” odvětil s úsměvem. Moje počáteční nedůvěra se najednou změnila v sympatie k neznámému návštěvníkovi. Vytáhl jsem ze stolu seznam dosud nevydaných děl Bohuslava Martinů, který jsem pracně pořídil, a podal jej tazateli: „Jednou to všechno vyjde tiskem a bude po tom shánka. Z tohoto umělce bude náš nejlepší komponista,” dodal jsem.

Host přijal můj soupis a s rozpaky jej prohlížel. Potom se mírně usmál, podal mi ruku a řekl: „Děkuji Vám za zájem o mou práci. Na tomto místě bych jej ani nehledal. Takový seznam skladeb sám nemám a rád si jej opiši, ” pravil Bohuslav Martinů. Ustrnul jsem. Oba jsme se této příhodě upřímně zasmáli a ještě po letech mi ji Martinů žertovně připomínal.

Přátelství s Bohuslavem Martinů, navázané při tomto prvním setkání a prohloubené v dalších letech jeho důvěrou, dala podnět k celé řadě dalších schůzek a k čilé korespondenci až do skladatelovy smrti.

Zprávy SBM č. 9/ květen 1987, str. 68-70

JAK JSEM HO ZNAL

Josef Páleníček

Psal se rok padesátý devátý. V červnu toho roku měl jsem odjet na koncertní zájezd do Paříže. Skutečnost, že náš drahý B. Martinů se stále domů nevracel, stala se pro mne natolik tíživou, že mě po skončení mých koncertních povinností přiměla k rozhodnutí vypravit se za ním do jižní Francie, do Nice, kde tehdy přebýval. Při náhodném setkání s intimním přítelem Martinů, rumunským skladatelem M. Mihalovici na našem velvyslanectví v Paříži, jsem mu oznámil tento svůj úmysl. Jaké bylo však moje překvapení, když mi Mihalovici sdělil otřesnou zprávu, že Martinů v Nice není a že umírá v jednom malém sanatoriu

ve Švýcarsku. On sám že zítra za ním jede, protože podle hodnověrných zpráv lékařů dny B. Martinů jsou sečteny.

O dva dny později sešli jsme se s Mihalovicim v Basileji a společně pak odjeli do Liestalu, kde v malém sanatoriu byl Martinů hospitalizován. Na okamžik, kdy jsem vstupoval do nemocničního pokoje a uzřel na lůžku upoutaného Martinů, nikdy nezapomenu. Vždyť uplynulo 21 roků od okamžiku, kdy jsme se s Martinů na nábreží u Národního divadla v ponurých podzimních dnech po „Mnichovu“ naposled viděli. To jsme tehdy netušili, co všechno přijde, jaká hrůza na lidství vbrzku má dopadnout. A nyní, kdy toto všechno bylo za námi, toto tak smutné shledání.

Našel jsem ho ve zbědovaném stavu. Byl podoben onomu „Christ allongé“ tak, jak několik dnů před mým odjezdem jsem ho viděl v jižních Čechách ve sbírce gotického umění na Hluboké. Měl jsem co činit, abych udržel své pohnutí. Mnoho jsme si toho neřekli, ačkoliv na obou stranách vůle nechyběla. Nebylo to ani možné, v pokojíčku byla také paní Martinů, Maja Sacharová, jejímž hostem tehdy Martinů byl, skladatel Mihalovici – a tak se mluvilo jen francouzsky. Zato když jsme se asi po půlhodince začali loučit, Martinů na mne upřel své nervózně těkající oči a pravil: „A ty už jdeš? Vždyť jsme si ještě nic neřekli!“ Ujistil jsem ho, že počkám ještě do zítřka v Basileji a znovu přijedu. „Přijed', hochu, máme si toho mnoho co říct. Nikoho sem nepustí, abychom mohli mluvit česky.“

Následujícího dne bylo zataženo, hrozně přšelo. Ve snaze zachytit Martinů na fotografickém snímku, vzpomínám, že jsem před odjezdem do Liestalu zašel koupit vysoce citlivý film. Tak vznikl jeden z posledních obrázků z konce života. Martinů na svém nemocničním lůžku.

Můj vláček, který mne pak odvážel do nedalekého Liestalu, měl jako z učarování půlhodinové zpoždění. Když jsem pak vstupoval do jeho pokoje, obořil se na mne: „Kde jsi tak dlouho? Já myslel, že už nepříjdeš!“ A pak, jako když se hráz protrhne, lil se lavinovitě náš rozhovor o všem, co nás oba tížilo. Bylo o čem hovořit. První jsem začal já se slovy: „Bohoušku, prosím tě, jak to, že se nepříjedeš za námi podívat? Vždyť všichni na tebe netrpělivě čekáme!“ – „Kdo na mne čeká?“, vlétl mi do řeči, „vždyť byste mne zavřeli!“ „A kdo by tě prosím tebe zavíral? Vždyť všichni muzikanti u nás tě hrají, naše publikum miluje tvoji hudbu, protože k němu mluvíš rodnou řečí ...“

V tom okamžiku vytáhl ze zásuvky svého stolečku obálku se slovy „a co je toto?“. A začal mi předčítat výňatky z různých kritik našeho tisku. Byly z pera našich tehdejších slovutných pánů kritiků, byly téměř vesměs tendenčně podbarveny, často velmi zlomyslně útočící proti Martinů. A to se prosím tehdy psal už rok 1959! Byla mi samozřejmě známa ona neblahá skutečnost, nicméně neztratil jsem nervy a pustil se s ním do boje. „Kritiky, kritikové,“ říkám mu, „to je jeden svět. Ten druhý, to jsme my, muzikanti, interpreti, to je naše publikum, které jednoznačně stojí za tvou hudbou, vysoce si jí váží a tvé dílo miluje. Ostatně žádný z proroků v umění neměl nikdy na růžích ustláno a s čím vším

musel třeba jen Smetana nebo Janáček bojovat! Copak všichni ti mudrlanti, kteří komentují tady v tomto světě tvoji hudbu, jednoznačně stojí za Tebou?"

Myslím, že se mi tehdy podařilo rozptýlit jeho nerůznější dohady, ostatně pramenící z různých tzv. dobře informovaných kruhů, často pochybné provenience. A tak se náš dialog dostával postupně do jiných intonací.

*Charlotte Martinů
a Josef Páleníček © PBM*

Zajímal se o všechno, co a jak v našem hudebním světě. Všemi svými silami snažil jsem se v jeho mysli zjednat určitý pořádek, pokud jde o nás, o náš vztah k němu a jeho práci. Myslím, že se mi to tehdy i podařilo. Ostatně v jednom okamžiku jeho oči jakoby ožily, omládly, zalily se novým leskem a neuvěřitelným optimismem a touhou po životě. Uchopil mne za ruku a říkal mi: „Ty, Josef, poslyš, tak mne napadá – ti moji felčaři mě utěšují, že to se mnou není nic vážného, nějaké ty žaludeční vředy, ale že tak do 14 dnů budu opět v pořádku. Jen jak se trošičku pozvednu, pošlu ti telegram a přijedu. Přijedu sám, pojedu do Čech. Věř, já už to tu nemůžu vydržet, já jim tu uteču. A ty mě budeš čekat na Wilsoňáku, prosím Tě, ale úplně sám, bez oficiálností a pak se spolu vypravíme ... ” – V ten okamžik jsem ho přerušil „a pojedem do Poličky.“ – „Ne, nikoliv, já Tě prosím, abys mne vyvezl na Krkonoše, já jsem tam nikdy nebyl, a já bych se chtěl podívat na tu svoji drahou zem seshora.“

Jeho oči byly při těch slovech vlahé a já jsem pevně stiskl rty, abych udržel pohnutí. Všechno jsem mu slíbil, byť si vědom, že je to vše jen hra, že jsme jak dva kluci na písku. Neb jsem věděl, že jeho dny jsou – žel – naplněny a že svoji rodnou zem z Krkonoš již nikdy nespatří. A tak, když jsem se s ním pak loučil, jako komediant nasadil jsem úsměv na svoji tvář, byť oči zalité jsme měli oba. Tož ještě poslední „Sbohem“ a jeho volání za mnou: „A všechny dobré muzikanty doma pozdravuj a řekni jim, že se na ně všechny už těším a že budu už brzo doma.“

Dveře zaklaply, má mysl hořela, jako pološílený jsem prchal hustým deštěm k nádraží v Liestalůvě vědě, že už ho nikdy neuvidím.

I bylo mu pak souzeno plných dvacet let čekati, než jeho rodná zem přijala ho ve svoji milosrdnou náruč.

Následující rozhovor Aleše Březiny přetiskujeme ve zkrácené verzi. Přináší několik úvah nad dopisem Bohuslava Martinů Jindřichu Feldovi, českému skladateli a později také předsedovi Společnosti B. Martinů.

Zprávy SBM č. 22/ 1998/99, str. 38-41

JAK UČIL BOHUSLAV MARTINŮ.

Aleš Březina

Martinů patřil v padesátých letech vedle Stravinského, Bartóka, Honeggera a Hindemitha k Feldovým hlavním vzorům (jeho pozdější vývoj) šel přes dodekafonii a serialismus vlastním směrem). V té době však bylo riskantní navazovat styky s „formalistickým“ skladatelem, stále ještě označovaným oficiálními českými hudebními kruhy za „renegáta a zrádce národa“. Feld proto raději využil jiné možnosti a zaslal partitury dvou svých skladeb (2. kvartetu, 1952 a Sonatiny pro dvoje housle, 1953) po houslistovi Ladislavu Jáskovi, který odjel do Paříže na interpretační soutěž. Martinů brzo odpověděl.

Co považujete za hlavní rys dopisu B. Martinů?

Čím menší umělec i pedagog, tím suverénněji se tváří a tím kategoričtější rady uděluje. Velký umělec i pedagog ví, že na tvorbu neexistuje samospasitelný recept. Skromnost a kladný přístup B. Martinů, ba jeho kolegiální respekt k tvorbě mladého skladatele, na mne nesmírně zapůsobily. Jeho maxima „hledat u svých žáků vždy hlavně to dobré“, která by měla platit pro každého kantora, mě osobně velmi ovlivnila v mé pozdější pedagogické praxi. Martinů však dále ve svém dopise nemluví o tom, co se mu líbí, ale soustředí se na kritiku. Dává rady, jak jinak, dle svého vlastního hudebního citění, zcela ve shodě s tím, jak sám komponuje. A to je na jeho radách to nejcennější. Kdo zná jeho hudbu, okamžitě chápe, že musel radit právě takto. Martinů respektuje ale i odlišné tvůrčí přístupy, proto své rady předem relativizuje a říká, že se jimi někdy sám neřídí.

Nejvíce pozornosti věnuje Martinů ve svých připomínkách práci s rytmem.

Ano, Martinů nepíše nic o melodické lince, harmonii, instrumentaci atd. Zmiňuje-li se o „tvoření thematu“, má na mysli jeho rytmicko-metrickou stránku. Myslím, že jí tehdy nebyla na pražské konzervatoři a na AMU věnována dostatečná pozornost, a to navzdory tomu, že jde o složku prvořadou a pro celkovou výstavbu hudební skladby často rozhodující. Martinů měl samozřejmě pravdu, když mně radil, abych neopakoval dvojtaktí se stejnou rytmickou strukturou. Stálá pravidelnost je podle něj „závažím“, které činí skladbu strnulou a oslabuje samotné téma i další vývoj práce. Kolik skladeb,

vyrůstajících právě z české hudební tradice, trpí však tímto akademismem! Martinů, který sám ve své tvorbě užíval především synkopu, mi doporučoval hlavně změnu, nový rytmický element, volnost, fantasii – tedy nepravidelnost. V těchto radách spatřuji též silný vliv francouzské hudby (a Stravinského) na hudební myšlení Bohuslava Martinů. Vzpomínám si, že v 50. letech bylo rozšířené značně znevažující rčení, že hudba Martinů je jako český knedlík s francouzskou omáčkou. Má reakce na tento výrok byla vždy: Ano, a proč ne? Vždyť bez té omáčky by ten vyschlý knedlík už nebyl k jídlu!

Co jste tehdy soudil o kritice svých skladeb Bohuslavem Martinů a jak jste ji přijal?

Martinův kritika se soustředila na volné věty mých skladeb. I když bych byl tehdy řekl na svou „obranu“, že mým záměrem ve volné fuze věty kvarteta byla meditativní, výrazově klidná hudba, jeho výhrady jsem uznal: Vždyť i v takové hudbě musí mít rytmus a metrum významnou roli, i tam stálá pravidelnost unavuje! O rychlých větách mých skladeb se Martinů ve svém dopise nezmiňuje. Domnívám se, že je to proto, že jsou – mj. i pod vlivem hudby Bohuslava Martinů – rytmicky daleko lépe domyšleny. Tehdy mne ovlivnil navíc zejména smyčcový kvintet (s dvěma violami) a Serenáda pro komorní orchestr. Byl jsem sám smyčcař a komorní hráč a proto jsem velmi oceňoval nástrojovou stylizaci těchto děl, jejich plynulou fakturu, volnou polyfonii, přirozený rozvoj hudebních myšlenek a stále živý pohyb hudby. Téma Martinů hned rozvíjí, přemění ve figuraci či vystřídá novým prvkem, nějakou pasáží apod. To vše s volností, ale zároveň s logickou samozřejmostí, která vyústí v pevný a definitivní tvar skladby jakožto tektonického celku. Význam tématu Martinů hudba relativizuje: vše může být nápadem, tématem, figurací ... Dílo pro něj není velké tím, jaké má téma, ale svým výsledným tvarem, který je definitivní.

Jaký význam měl dopis Bohuslava Martinů pro Vaši tvůrčí činnost?

Opravdu veliký, již tehdy před čtyřiceti lety. A i dnes to vidím stejně. Velmi podnětně se dotkl právě těch problémů, které jsem považoval a dodnes považuji za hlavní. Později jsem sice přijal řadu dalších podnětů novodobé hudby, ovšem smysl pro kompoziční století v čele s Martinů, jsem vždy považoval za základní. Vyhověl jsem přání Bohuslava Martinů a nikomu jsem o jeho dopisu neřekl, chápal jsem jeho: „Nechci, aby to vešlo ve zvyk, nemám opravdu čas na to“. Ano, bohužel, v roce 1955 už před sebou opravdu čas neměl – lituji pouze jediného, že osobní setkání s ním bylo v té době vyloučeno. A jsem potěšen, když francouzský muzikolog Pierre-E. Barbier konstatuje v komentáři k nahrávce mých skladeb, že jsem do své estetiky integroval některé principy vlastní francouzské kultury a nazývá mne „dědicem Martinů“, který „našel koncertantní žílu tohoto svého krajana“, „volnost melodické invence“ a „barokní štědrost hodnou svého předchůdce“.

Minulost a současnost SBM v přehledu

Založení jednotlivých poboček SBM

Praha	21. února	1977
Brno	19. dubna	1978
Polička	27. června	1979
Zlín	4. prosince	1980

Předsedové SBM

Václav	Holzknacht	1977-1988
Josef	Páleníček	1988-1991
Zdeněk	Zouhar	1991-2000
Jindřich	Feld	2000-2006
Bohuslav	Matoušek	2007

Čestní členové Společnosti Bohuslava Martinů

jméno	příjmení	rok jmenování
Jiří	Bělohlávek	1993
Zdeněk	Bruderhans	2000?
Guy	Erismann	1993
Rudolf	Firkušný	1993
Harry	Halbreich	1993
Jan	Hanuš	1996
Milan	Knobloch	2000
Rafael	Kubelík	1993
Emil	Leichner	1993
Charles	Mackerras	1993
Charlotte	Martinů	1. čestná členka
Jaroslav	Mihule	1993
Václav	Neumann	1993
Václav	Nosek	1996
Jarmila	Novotná	1993
Zuzana	Růžičková	1993
Paul	Sacher	1993
František	Smetana	1993
Josef	Suk	1993
Jaroslav	Šerých	2000
Jiří	Tancibudek	1999
Maria	Tauberová	1996
Zdeněk	Zouhar	2000
Jan	Zrzavý	1977
Ivo	Židek	2000

Brněnská pobočka SBM

Jarmila Mráčková

- K založení pobočky v Brně došlo po roční přípravě dne 19. dubna 1978.
- Součástí zahájení činnosti bylo hudebněvědné kolokvium *Martinů v proměnách času*, kterému předsedali dr. V. Holzknicht, dr. J. Mihule, dr. R. Pečman a dr. Z. Zouhar, předseda přípravného výboru. V pořadu kolokvia vystoupilo čtrnáct muzikologů z Brna a Prahy, jejich referáty byly otištěny v Almanachu SBM 1979. Večer téhož dne se konal v sále Besedního domu Slavnostní koncert ze skladeb B. Martinů a po jeho skončení byla veřejná ustavující schůze brněnské pobočky. Předsedou byl zvolen PhDr. Zdeněk Zouhar a šestnáctičlenný řídící výbor (J. Bártová, P. Blatný, Z. Cupák †, J. Dušek, D. Chatrný, Fr. Jílek †, M. Krejčí, V. Kučera †, J. Medková, V. Nosek †, O. F. Pánek †, R. Pečman, V. Telec †, J. Těšík †, J. Tomeček †).
- Večery přednášek a koncertů se uskutečňovaly zprvu ve velké studovně Univerzitní knihovny a aule JAMU, od roku 1993 se konají v koncertním sále Základní umělecké školy Vítězslavy Kaprálové.
- Předsedkyní brněnské pobočky je od roku 1993 Mgr. Jarmila Mráčková, KONTAKT: Mgr. Jarmila Mráčková, SPOLEČNOST BOHUSLAVA MARTINŮ, brněnská pobočka, c./o. ZUŠ V.Kaprálové, Palackého třída 70, 612 00 Brno

Poličská pobočka SBM

Renata Pechancová

- Snaha o založení SBM v Poličce se započala již v letech 1977-79. Vznikl přípravný výbor, který od 21. 4. 1979 pracoval již v rozšířené podobě. Z řad jeho členů byl zvolen první výbor poličské pobočky SBM po jejím oficiálním ustanovení dne 27. 6. 1979.
- Zakládající členové pracovali v prvním výboru poličské pobočky v tomto složení:
Předseda – PhDr. Jan Kapusta
Místopředseda – prof. Bedřich Půža
Tajemnice – Božena Šifnerová
Členové – Ilona Hrdinová, prof. Jana Janečková, J. Křížová, Ellen Slavíková, MUDr. Ludvík Bajuk, Milan Pazlar, Jan Hrdlička (předseda MěNV Polička).
- Výraznou osobností, která zvláště přispěla k založení SBM v Poličce, je PhDr. Jan Kapusta, který vykonával funkci předsedy do konce roku 1983.
- Dále se ve funkci předsedy střídali:
1984-1996 Ellen Slavíková
1995 krátce PhDr. Jan Záruba

1997 - dosud Renata Pechancová (2001-2004 po dobu mateřské dovolené Ellen Slavíková)

- Činnost pobočky byla a je po roce 1984 spjata s činností ZUŠ Bohuslava Martinů Polička (LSU) a je zaměřena na organizování akcí, které podporují umělecký a lidský odkaz rodáka B. Martinů. V rámci spolupráce s kulturními institucemi města Poličky se SBM spolupodílí na organizování koncertů, besed a zájezdů. Výborná spolupráce je s vedením města, které si plně uvědomuje význam odkazu B. Martinů pro Poličku a její obyvatele.
- V současné době výbor pracuje ve složení: JUDr. Marie Tomanová, Ph.D. (t.č. místostarostka města Poličky), Ellen Slavíková a Renata Pechancová.
- Kontakt – předsedkyně pobočky: Renata Pechancová, tel.č.: 461 725 655, e-mail: zus@zusbmpolicka.cz

Zlínská pobočka SBM

Věra Obdržálková

- 4. 12. 1980 se konala ustavující schůze v Domě umění ve Zlíně v sídle filharmonie ustavující schůze pobočky Zlín. Za ČHS se zúčastnil Stanislav Tesař, Tomáš Hejzlar, předseda brněnské pobočky Zdeněk Zouhar, šéfdirigent Rostislav Hališka a ředitel filharmonie František Tichý. Administrativní činnost vykonávala paní Hana Mertová. Členy SBM se stala i řada členů zlínské filharmonie, a tak můžeme vidět často prolínání mezi činnostmi pobočky SBM a činnostmi místní filharmonie.
- Se zlínskou filharmonií (tehdy Státní symfonický orchestr Gottwaldov) Rostislav Hališka natočil následující skladby Bohuslava Martinů: *Rytiny*, *Fresky* a *4. symfonii*.
- Prvním předsedou zlínské pobočky SBM byl Rostislav Hališka. Propagace skladeb Bohuslava Martinů se uskutečnila i při koncertech pro mládež – Děti hrají Bohuslava Martinů. Rovněž dirigent Miloš Machek často zařazoval skladby B. Martinů do výchovných koncertů pro mládež.
- V roce 1993 – 1996 byl vedoucím zlínské pobočky člen hlavního výboru SBM prof. Ivan Mynář, ředitel gymnázia v Otrokovicích. Uskutečnily se besedy, např. s dirigentem Zdeňkem Bílkem, se skladatelem Zdeňkem Zouharem, s dirigentem Václavem Noskem, PhDr. Jindřichem Feldem, PhDr. Kapustou, Ing. Kaprálem a dalšími.
- Od roku 1996 je předsedkyní pobočky SBM ve Zlíně flétnistka Věra Obdržálková.
- Počátkem 90. let natočil dirigent Miloš Machek skladbu *Lidice* pro společnost Vienna Modern Masters.
- V květnu 1995 natočila Filharmonie Bohuslava Martinů skladbu *Koncert pro dva smyčcové orchestry, klavír a tympány* s dirigentem Petrem Tiborisem.

- Skladby Bohuslava Martinů byly i na programu Mezinárodních dirigentských kurzů, které se ve Zlíně konaly v letech 1992 - 2006, hudba českých autorů, zvláště Martinů, Suka a Janáčka byla pro zahraniční účastníky obrovským objevem.
- K 40. výročí úmrtí Bohuslava Martinů v březnu 1999 FBM Zlín s dirigentem Petrem Pololáníkem natočila CD *Violoncellové koncerty č. 1 a č. 2. B. Martinů*. Sólistou byl Jiří Hošek.
- 30. 9. 1999 ve Zlíně v Domě umění zazněla evropská premiéra *Suity concertante pro housle a orchestr*. Sólistou byl Bohuslav Matoušek, dirigoval Tomáš Koutník.
- Pobočka SBM ve Zlíně organizuje ročně pravidelně nejméně dva koncerty, v poslední době hlavně v obřadní síni zlínské radnice. Na těchto koncertech vystupují buď komorní soubory FBM, anebo významní hostující sólisté, např. prof. Ivan Štraus, Janáčkovo kvarteto, Hana Jonášová a další.
- Pro filmové ateliéry ve Zlíně napsal B. Martinů ve třicátých letech minulého století hudbu k reklamnímu filmu *Střevíček*, tento film byl promítnut po jednom z těchto koncertů.
- Společnost Bohuslava Martinů ve Zlíně pokračuje po 27 letech ve své činnosti a snaží se v rámci možností propagovat nadále dílo velkého skladatele v oblasti jihovýchodní Moravy.
- Kontakt – předsedkyně pobočky: Věra Obdržálková
e-mail: obdrzalek.m@bohemianet.info

Institute zabývající se odkazem Bohuslava Martinů

Zpracovala Daniela Urbancová

Po založení Společnosti Bohuslava Martinů v roce 1977 vzniklo několik dalších důležitých institucí, organizací či sdružení, které uvádíme v následujícím přehledu.

▪ **"Martinů-Mission"**

Skupina význačných osobností ze Švýcarska, jejímž středem zájmu byla osobnost Bohuslava Martinů. Mise přijela v roce 1979 na pozvání ČHF do tehdejší ČSSR, aby se v Poličce zúčastnila uložení ostatků Martinů a přesvědčila se, že se jim dostane odpovídajícího převzetí a uložení. Členy Martinů-Mission byli ředitel ochranné organizace SUISA Dr. Ulrich Uchtenhagen, dirigent

městské hudby v Luzernu a hudební skladatel Albert Benz s chotí, právník JUDr. Hans Rudolf Meyer, bývalý primátor Luzernu, který vyjednal vyzvednutí a vydání ostatků, se svou chotí a přítel Bohuslava Martinů farář P. Max Kellerhals.

Martinů-Mission nepředstavovala žádnou formální instituci, název zvolila pouze jako označení. Návštěva měla nejen značný význam reputační, ale pod vlivem účinku slavnosti v Poličce na členy mise proběhla poté hladce další jednání se SUIA o dělení autorských práv Bohuslava Martinů mezi Švýcarsko a ČSSR.

▪ **Nadace Bohuslava Martinů**

Jako dědic autorských práv je nevládní nezisková organizace. Má povinnost podporovat provozování, studium a propagaci skladatelova díla doma i v zahraničí. Intenzivně pomáhá pořadatelům, interpretům, studentům, autorům, badatelům, vydavatelům aj.

▪ **Institut Bohuslava Martinů, o.p.s.**

Byl založen v Praze v roce 1995. Idea vzniku studijního centra, které by zajišťovalo úplný informační servis pro zájemce o život a dílo Bohuslava Martinů, vyšla od PhDr. Viktora Kalabise, bývalého prezidenta správní rady Nadace Bohuslava Martinů. Ředitelem se stal Aleš Březina, v té době studující na basilejské univerzitě a působící v Nadaci Paula Sachera. Doslova "na zelené louce" vybudoval instituci, která nyní komunikuje s celým světem a oživuje dílo klasika české moderní hudby.

Hlavním cílem Institutu je shromáždit veškeré dostupné dokumenty z pera Bohuslava Martinů i materiály o něm, aby měli zájemci z řad muzikologů, interpretů i široké veřejnosti možnost studovat skladatelův život a dílo v plném kontextu doby. K tomuto účelu byla vytvořena knihovna tištěných partitur, kopií rukopisů, muzikologické literatury zaměřené na hudbu dvacátého století, a také rozsáhlý archiv obrazových dokumentů a zvukových nosičů.

Vzhledem k tomu, že Bohuslav Martinů mnoho cestoval a žil nejen v Čechách, ale převážně v západní Evropě a Spojených státech, jsou dnes jeho rukopisné partitury, korespondence i jiné dokumenty uloženy v řadě veřejných institucí či v rukou soukromých osob po celém světě. Pořizování kopií těchto materiálů představuje náročnou mnohaletou práci, kterou si Institut Bohuslava Martinů vytyčil za cíl. Lze však předpokládat, že po shromáždění všech materiálů se bude v Praze nacházet základna pro martinůvské bádání, která bude zprostředkovávat informace zájemcům z celého světa.

▪ **The Bohuslav Martinů Newsletter**

V listopadu 2000 začal vycházet The Bohuslav Martinů Newsletter, který vydává Institut Bohuslava Martinů v Praze. Jde o informační bulletin v angličtině, který přináší novinky ze světa hudby Bohuslava Martinů. Od roku 2001 vychází třikrát ročně a je rozesílán do institucí celého světa.

▪ **Společnost International Martinů Circle (IMC)**

Členové dostávají tři čísla časopisu Bohuslav Martinů Newsletter ročně a nekomerční CD s nahrávkami z festivalu Dny Bohuslava Martinů. IMC je podporována Nadací Bohuslava Martinů a spolupracuje s Institutem Bohuslava Martinů.

▪ **Společnost Bohuslava Martinů ve Švýcarsku**

Byla založena 9. dubna 1999 s cílem šířit dílo Bohuslava Martinů. Je to sdružení příznivců, které podporuje konání Internationale Musikfesttage Martinů v Basileji. Na tomto festivalu se každoročně na podzim představuje bohatá umělecká tvorba umělců 20. století, kteří prožili své poslední roky v Basileji a jeho okolí. Festival uplatňuje hudbu Martinů ve vztahu k dílům dalších skladatelů různých epoch a umožňuje vedle klasických koncertů kontrastní spojení k jiným kulturním oblastem, jako je film a jazz. Pod patronátem Václava Havla a Moritze Leuenbergera v roce 2005 festival oslavil své desáté jubileum. Prezidentem společnosti je Robert Kolinsky.

▪ **Nadace Bohuslava Martinů v Basileji**

Prezident: Beat Sarasin

Sídlo nadace: Elisabethenstrasse 62, CH-4051 Basel, Švýcarsko

▪ **Společnost Bohuslava Martinů v Japonsku**

Kontakt: Mari Tokuda, e-mail: martinu@martinu.jp, <http://www.martinu.jp>

ČINNOST POBOČEK SBM ZA UPLYNULOU SEZÓNU

POBOČKA SBM V PRAZE

Kontaktní osoba: Mgr. Jaroslav Hraba

Činnost v sezóně 2006/2007

05. 10. 2006	Poslech CD Z. Bruderhanse z Austrálie s výkladem dr. J. Felda
09. 11. 2006	Valná hromada (mimo jiné vystoupení prof. Ivana Štrause)
07. 12. 2006	Vystoupení žáků brněnské ZUŠ V. Kaprálové Královo Pole, věnované programově W. A. Mozartovi
04. 01. 2007	Beseda s prof. Ivanem Štrausem za účasti jeho dcery Michaely Štrausové o některých skladbách B. Martinů s živými ukázkami obou houslistů

01. 02. 2007 Beseda s Mgr. Lucií Bernou, pracovnící Institutu Bohuslava Martinů a poslech ukázek z díla B. Martinů
01. 03. 2007 Vystoupení ředitele Institutu Bohuslava Martinů Mgr. Aleše Březiny k činnosti institutu a uplatnění děl Martinů v roce 2006
05. 04. 2007 Vystoupení žáků ZUŠ z Poličky. Bylo doplněno vlastními videozáznamy, dokumentujícími bohatou a kvalitní činnost školy.

Plánovaný program na sezónu 2007/2008

- pěvecký koncert Gymnázia J. Nerudy – J. Mrázek
- Anna Fárová (dcera J. Šafránka) – výstava fotografie a hudba
- prezentace knihy „Oblouk času“ – vzpomínky M. Šafránka
- beseda se Soňou Červenou

Setkání se konají vždy první čtvrtek v měsíci od 16.30 hod. v sále Zdeňky Podhajské na náměstí Kinských 3, Praha 5. Přesné termíny na příští sezónu, včetně případných jiných změn se členové pražské pobočky dozví na podzim tradičním oznámením.

POBOČKA V BRNĚ

kontaktní osoba: Mgr. Jarmila Mráčková

Brněnská pobočka pořádá v každé koncertní sezóně čtyři koncerty, které vždy tvoří tématický celek. **V sezóně 2006/2007** se konaly dva tématické celky:

MARTINŮ A MOZART

(zařazeno do mezinárodního projektu Mozartovy evropské cesty)

06. 11. 2006 **Písně a árie**
Natalia Romanová, Radka Sehnoutková – soprán, Jana Štefánková – mezzosoprán, Jan Král – klavír. V úvodu přednesli dětské písně Martinů a Mozarta žáci ZUŠ Vítězslavy Kaprálové Adam Zezula a Věra Špičáková – zpěv a Martina Jílková a Marta Dembická – klavír
04. 12. 2006 **Smyčcové kvartety**
Wallingerovo kvarteto. V úvodu vystoupily žákyně ZUŠ Vítězslavy Kaprálové Markéta Slováková a Marta Dembická

DVĚ JUBILEA 2007

23. 04. 2007 **Koncert k 80. narozeninám Zdeňka Zouhara**
spoluzakladatele a čestného člena SBM, Ladislav Lakomý
– umělecký přednes, Radka Sehnoutková – soprán, Richard
Samek – tenor, Marie Šrubařová – housle, Marta Vašková
– klavír, František Kantor, Milan Vaněček, Michal Vojáček
– flétny
21. 05. 2007 **Koncert k 30. výročí vzniku SBM**
Graffovo kvarteto

Koncerty se konají v sále Základní umělecké školy Vítězslavy Kaprálové v Brně
Králově Poli, Palackého třída 70, začátek je vždy v 19 hodin.

POBOČKA V POLIČCE

kontaktní osoba: Renata Pechancová

Činnost v sezóně 2006/2007

06. 10. 2006 Beseda Otvírání studánek na Vysočině a Vítězslava Kaprálová
20.-22.10. Písňová soutěž Bohuslava Martinů – účast žáků ZUŠ, zájezd na
závěrečný koncert
03. 11. 2006 Koncert vítězů Písňové soutěže B. Martinů
04. 11. 2006 Pobyt účastníků koncertu v Poličce
06. 12. 2006 Koncert k výročí Bohuslava Martinů, výroční schůze SBM
Polička
- prosinec 06 Zájezd na koncert – Dny Bohuslava Martinů v Praze
01. 02. 2007 Vystoupení ZUŠ B. Martinů Polička pro SBM Praha
30. 03. 2007 Koncert – beseda s prof. I. Štrausem, aula Gymnázia Polička
17. 04. 2007 „Slunovrat – Studánky“ – vystoupení žáků tanečního oboru,
Tylův dům (hudba J. Pavlica, text J. Skácel – O slunovratu;
hudba B. Martinů, text M. Bureš: Otvírání studánek)
- 10.-27.5. 07 Martinů Fest 2007 – 10. ročník Festivalu
26. 05. 2007 Zájezd na Otvírání studánek do Vlčkova
27. 05. 2007 Koncert pro SBM Praha a Polička (nedělní matiné), Tylův
dům, pěvecký sbor z Francie; klarinetové kvarteto ZUŠ Přerov
16. 06. 2007 Zájezd na Smetanovu Litomyšl 2007, (L. Janáček: Rákoš
Rákoczy; B. Martinů: Kytice)

Akce jsou pořádány ve spolupráci se ZUŠ Bohuslava Martinů Polička, Gymnáziem Polička, Tylovým domem a Městským muzeem a galerií v Poličce – Památníkem Bohuslava Martinů.

POBOČKA VE ZLÍNĚ

kontaktní osoba: Věra Obdržálková

Činnost v sezóně 2006/2007

16. 02. 2006 Koncert cyklu C3 ve Zlínském Domě umění. Státní komorní orchestr ze Žiliny, na programu mj. B. Martinů: *Koncert pro flétnu, housle a orchestr*. Dirigoval Oliver Dohnányi, sólisté Ján Figura (flétna) a Jana Nováková (housle).
28. 02. a 01. 03. 2006 Výchovní koncert pro 3. a 4. třídy ZŠ. Dirigoval Miloš Machek, který také koncert moderoval. V pořadu O kouzelné mošně zazněly některé části ze *Špalíčku* B. Martinů.
29. 03. 2006 Tradiční jarní koncert komorních souborů v Obřadní síni zlínské radnice. Zazněla díla šesti různých skladatelů, na programu také B. Martinů: *Jaro v zahradě*, úprava pro žesťový soubor (Žesťová harmonie FBM), a *Promenády pro flétnu, housle a klavír* (Věra Obdržálková, Marek Obdržálek, Jaroslava Kupská).
14. 05. a 20. 05. 2006 Ženský pěvecký sbor z Otrokovic na koncertě v Jalubí a v Otrokovicích zařadil i skladby B. Martinů (*Děvče z Moravy*) a V. Kaprálové (*Matičce*).
24. 05. 2006 Beseda s koncertním umělcem, hoboistou Janem Adamusem v Krajské knihovně Františka Bartoše ve spolupráci s pobočkou SBM ve Zlíně
25. 05. 2006 Koncert FBM. *Koncert pro hoboje a orchestr* B. Martinů. Sólista Jan Adamus hrál z paměti a virtuózně. Dirigentem koncertu byl Martin Lebel z Francie.
21. 09. 2006 Koncert FBM Zlín, na programu mimo jiné *Kytice* Bohuslava Martinů. Koncert dirigoval Jakub Hruša, jako sólisté vystoupili Iveta Matyášová – soprán, Marta Beňáčková – alt, Jozef Kundlák – tenor, Martin Babjak – bas. Spoluúčinkovali – Spevácký zbor města Bratislavy, sbormistr Ladislav Holásek, dívčí sbor Cantica Laetitia, sbormistr Josef Surovík.

26. 09. a 27. 09. 2006 Výchovní koncert FBM pro mládež. V komponovaném pořadu byly provedeny části ze *Špalíčku*. Dirigentem byl Miloš Machek.
17. 10. 2006 Pěvecký koncert z díla Martinů. Hana Jonášová, soprán, Věra Obdržálková, flétna, Lucie Vápová, harfa
25. 10. 2006 Pěvecký recitál Hany Jonášové v obřadní síni zlínské radnice. Na program byla díla B. Martinů, P. Ebena, J. K. Krumpholze, W. A. Mozarta a jeho syna F. X. Mozarta. Po koncertě se uskutečnila výroční schůze členů místní pobočky.
30. 11. 2006 Koncert FBM Zlín ke stoletému výročí sběratele písní, místního rodáka Františka Bartoše. Pod taktovkou Stanislava Vavříčka FBM bylo uvedeno mimo jiné *Otvírání studánek* od Bohuslava Martinů.
22. 02. 2007 Koncert FBM. Na program mimo jiné *1. koncert pro violoncello* Bohuslava Martinů se sólistou Tomášem Jamníkem. Dirigoval Jakub Hruša.
06. 03. 2007 Základní umělecká škola Zlín uspořádala recitál mladých umělců Dušana Holého (klavír) a Anny Skálové (housle). Posluchači vyslechli *1. sonátu pro housle a klavír* B. Martinů.
20. 03. 2007 Tradiční jarní koncert komorních souborů pořádaný pobočkou SBM ve Zlíně. Koncert se konal v sympatickém prostředí obřadní síně zlínské radnice ve spolupráci s Odborem kultury magistrátu města Zlína. Na program byla díla W. A. Mozarta, B. Martinů, M. Štědrone a K. Šimandla.
26. 05. 2007 Zájezd do Poličky, návštěva rodné světničky B. Martinů a *Otvírání studánek* ve Vlčkově, zúčastnilo se 45 zájemců z Univerzity Tomáše Bati a ze Společnosti Bohuslava Martinů, pobočky Zlín.

Ze zákulisí Institutu Bohuslava Martinů

Hudebniny – autografy

Autograf partitury a hlasů komorní skladby *Promenády* (H. 274) získal ředitel institutu Aleš Březina darem od pana Louise Moyse, syna vynikajícího flétnisty Marcela Moyse (1889-1984). *Promenády* vznikly v únoru 1939, svým obsazením – flétna, housle a cembalo zvukově odkazují na předklasické období. Zachovalý rukopis představuje stěžejní pramen pro chystanou kritickou edici.

Velkorysý dar obdržel Institut Martinů díky rodině Moyse rovněž z Brattleboro Music Center (Vermont, USA). Získané prameny ke *Koncertu pro flétnu, housle a orchestr* (H. 252, 1936) obsahují autograf partitury a pro chystanou kritickou edici díla nepostradatelné hlasy opsané cizí rukou (party sólové flétny, houslí a smyčcového orchestru). Tento koncert Martinů věnoval fenomenálnímu flétnistovi Marcelu Moyse a jeho snaze Blanche Honegger Moyse, kteří jej rovněž v roce 1939 premiérovali.

Nově zdigitalizované prameny v Institutu Bohuslava Martinů

Kongresová knihovna ve Washingtonu zaslala Institutu Martinů zdigitalizovanou verzi *Smyčcového sextetu* (H. 224). Komorní dílo pro dvoje housle, dvě violy a dvě violoncella Martinů napsal v roce 1932 pro soutěž vypsanou Nadací paní Coolidge při hudebním oddělení washingtonské Kongresové knihovny. Sextet získal první cenu a skladatel obdržel odměnu 1.000 dolarů, za kterou si mohl pořídit vlastní klavír.

Projekt digitalizace rukopisných pramenů pokračuje v dalších fázích od září 2006. Muzikoložka Eva Velická koordinuje elektronické zpracování autografů, které se Institutu Martinů podařilo získat v posledních letech, v jednání je rovněž digitalizace pramenů uložených v Českém muzeu hudby. Nejnovější přírůstky v databázi jsou autografy z pozůstalosti Karla Šolce – 3. věta partitury *Nonetu č. 1* (H. 144, 1924), *Sonáta pro housle a klavír C dur* (H. 120, 1919), klavírní skladba *Bez názvu* (H. 141, 1924). Dále prvních devět stran rozhlasové opery *Hlas lesa* (H. 243, 1935), *Duo pro housle a violoncello č. 2 D dur* (H. 371, 1958), klavírní výtah *Rapsodického koncertu pro violu a orchestr* (H. 337, 1952) – vše rukopisy B. Martinů. Z pozůstalosti Saši Večtomova byla zdigitalizována kopie partitury *Klavírního tria č. 3 pro housle, violoncello a klavír* (H. 332, 1951) s originálními zanáškami B. Martinů. Tyto skladby jsou k dispozici ke studiu či nahlédnutí v Institutu B. Martinů na kompaktních discích.

Raritní CD

Pan Louis Moyse poskytl Institutu B. Martinů do jeho archivu historických snímků tyto vzácné nahrávky:

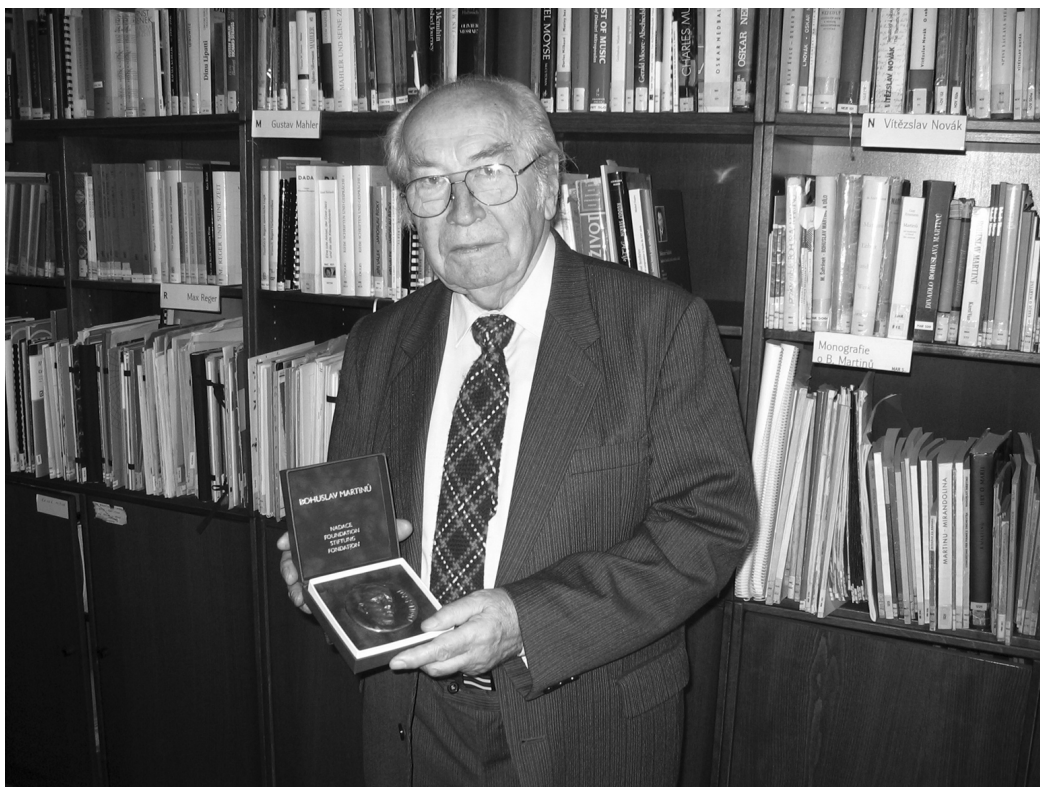
- Live záznamy z koncertů Moyse Tria v Brattleboro (Vermont), kde byly uvedeny skladby Martinů *Sonáta pro flétnu, housle a klavír* (H. 254), *Trio pro flétnu, violoncello (violu) a klavír* (H. 300), – záznam z 4. 11. 1961, *Sonáta pro flétnu a klavír* (H. 306) – záznam z 24. 11. 1963 (nahráno Vermont recordings, Live Performance).
- Nahrávku americké premiéry Martinů *Nonetu č. 2* (H. 374), která se konala 26. 7. 1964 v rámci Marlboro Music Festival ve Vermontu (na flétnu hraje Louis Moyse).

Významné jubileum Zdeňka Zouhara

Alena Borková

Dne 8. února 2007 oslavil osmdesátiny brněnský skladatel, muzikolog, pedagog, sbormistr a organizátor Zdeněk Zouhar. Teoretickou přípravu získal na třech vysokých školách (JAMU, pedagogické a filozofické fakultě), praktickou na gymnáziích, konzervatoři, v hudebním oddělení Univerzitní knihovny, Československém rozhlasu a na katedře kompozice a dirigování JAMU. V Praze pak obhájil vysokoškolskou profesuru.

V oblasti muzikologické je autorem dvou monografií – o Janu Kuncovi a o sborovém díle Bohuslava Martinů. Dále napsal nespočet statí především s martinůvskou tematikou. Přednášel na domácích i zahraničních sympoziích, je editorem několika skladeb Martinů. V mladších letech byl činný jako dirigent a sbormistr.

Zdeněk Zouhar při předání medaile B. Martinů v březnu 2007

Organizátor Zdeněk Zouhar zavedl v padesátých letech komorní koncerty v Univerzitní knihovně. Za působení v rozhlasu propagoval tvorbu Janáčkovu, Martinů a moravských skladatelů. Přátelský kontakt s Bohuslavem Martinů v letech 1949-1959 mu byl zdrojem bohaté a zajímavé korespondence. S touto skutečností souvisí i účast na založení Společnosti Bohuslava Martinů roku 1977.

Zdeňka Zouhara – skladatele formovalo vedení Jana Kuncce, Alexandra Moyzese a Theodora Schaefera. Nemalou roli hrála inspirace folklorní. V pozdější tvorbě používá kompoziční techniky, kterou autor nazývá modulovou (jde o techniku multimodální, jež modálně tvarujeme nejen melodiku a akordiku, ale i rytmickou a tektonickou stránku). Skladatelův tvůrčí vývoj probíhal rovnoměrně a plynule, nepodléhal módním výstřelkům. Cílem mu vždy bylo účinné oslovení posluchačů. Zasáhl do oboru opery, oratoria, kantáty, orchestrální a komorní sféry, také do oblasti písňové, sborové a tvorby pro mládež. Přejeme mu ještě dlouhá léta duševní svěžesti a tvůrčí erudice.

Zdeněk Zouhar a Bohuslav Martinů

Jarmila Mráčková

Kontakt s Bohuslavem Martinů byl zahájen dopisem, který dvaadvacetiletý Zdeněk Zouhar poslal svému uctívanému skladateli roku 1949 do New Yorku. Do dopisu přiložil svoje *Písničky o lásce* a požádal Mistra o vyjádření k nim. Později ho požádal o napsání nějaké skladby pro sbor OPUS, který tehdy vedl. To byl pro Martinů podnět, ze kterého vznikl půvabný cyklus pro ženský sbor *Petrklíč*. V odpovědi na první Zouharův dopis napsal Martinů 11. října 1949 z New Yorku i tuto větu: „Prostý projev je to nejtěžší, co si umělec může dát za cíl.“ Přátelská korespondence trvala celé desetiletí od roku 1949 do roku 1959. Je v ní vysloveno i okouzlení Martinů básní Miloslava Bureše *Píseň o studánce Rubínce* a rychlý postup jejího hudebního ztvárnění ve formě komorní kantáty s názvem *Otvírání studánek* a také přání, aby tuto skladbu uvedl v premiéře Zdeněk Zouhar se svým sborem a brněnskými umělci, k čemuž došlo 7. ledna 1956 v Poličce, rovněž podle přání Martinů.

V roce 1955 byl mezi těmi, kdo podali písemný podnět na pořízení pamětní desky Bohuslava Martinů ve skladatelově rodné Poličce a k pojmenování ulice po tomto skladateli v Brně.

Když byl Zdeněk Zouhar v padesátých letech vedoucím hudebního oddělení Univerzitní knihovna v Brně – dnes Moravské zemské knihovny – organizoval ve velkém sále studovny komorní koncerty. Tam zazněl v roce 1955-56 první martinůvský cyklus, ke kterému inicioval i vznik prvního plakátu s Bohuslavem Martinů (autor: Zdeněk Skřivan). Pro toto oddělení pořídil roku 1957 také bustu Bohuslava Martinů (autorka: Karla Vobišová Žáková).

Z podnětu Zdeňka Zouhara byl první ročník brněnského Mezinárodního hudebního festivalu v roce 1966 cele věnován dílu Bohuslava Martinů. Zdeněk Zouhar kompletně vypracoval jeho program.

Z publikační činnosti Zdeňka Zouhara si připomeňme první sborník věnovaný Martinů (1957) a obsáhlý spis *Sborové dílo Bohuslava Martinů* (2001).

Jako absolvent ze tříd E. Miléna, B. S. Urbana, V. Makovského a F. Kubišty se i ve své výtvarné tvorbě dotkl tématu „Martinů“ vytvořením dvou jeho portrétů. Hudební skladatel Zouhar vzdal poctu svému milovanému Mistru kompozicí pro symfonický orchestr *Variace na téma B. Martinů* (1979).

V roce 1976 se zúčastnil příprav založení Společnosti Bohuslava Martinů, která byla ustavena roku 1977 a o rok později spoluzaložil její první pobočku v Brně. Byl jejím předsedou do roku 1993, roku 1991 byl zvolen předsedou hlavního výboru po Josefu Páleníčkovi. V této funkci působil až do roku 2000.

Za zásluhy o propagaci díla Bohuslava Martinů byl vyznamenám medailí ministra kultury roku 1985, medailí Nadace Bohuslava Martinů v roce 1997 a opětovně touž institucí při příležitosti svého letošního životního jubilea. Rovněž je čestným členem SBM.

Na závěr si dovolím osobní vzpomínku z doby studia na JAMU. V prvním ročníku byl předmět Rozbor skladeb. Vyučoval jej prof. Zdeněk Zouhar. Nepřekvapí, že mezi probíranými autory byl Bohuslav Martinů. Překvapilo, když při výkladu *Památníku Lidicím* byla vyslovena jména Jana Masaryka a Jarmily Novotné. Bylo to jedinkrát za dobu studia, kdy tato jména byla tabu. Cenila jsem to. Sešit s poznámkami z přednášek mám dodnes.

Zdeněk & Vít Zouharovi
11. 7. 2006 Moravská galerie Brno
po provedení opery Coronide © Josef Němec

Životní jubileum Miry Figarové

Jarmila Mráčková

Vzácné životní jubileum – 90 let – slaví letos paní Mira Figarová, emeritní primabalerína brněnského divadla v letech 1936-1961.

Na začátku své umělecké dráhy v roce 1936 účinkovala v roli Kolombíny ve světové premiéře díla B. Martinů Divadlo za branou v choreografii proslulého Ivo Váni Psoty. Účinkovala také ve světové premiéře baletu S. Prokofjeva Romeo a Julie roku 1938, jehož současné nastudování uvedlo Národní divadlo v Brně na počest umělkyně 12. června 2007. Vynikající umělkyni, která v roce 1997 obdržela Cenu Thalie za celoživotní uměleckou činnost, blahopřejeme k jubileu.

Kolombína – „Divadlo za branou“ 1936

Otvírání studánek ve světě

Zoja Seyčková

Toto asi nejznámější dílo (H. 354) Bohuslava Martinů bylo již provedeno v mnoha zemích světa. 2. října 2004 byla premiéra *Otvírání studánek* v Japonsku, v Duo Jin Church v Tokyu v provedení sboru Kóriyama East Highschool, pod vedením dirigenta Saitó Kazuo. Nahrávka je k dispozici v knihovně Institutu Bohuslava Martinů. Japonští zpěváci ji nastudovali v českém jazyce, vypravěčem v japonském jazyce byl Kitsukawa Shigekiyo.

Dětský sbor Aposiopée

Další zajímavé nastudování bylo uskutečněno v loňském roce v Paříži souborem Aposiopée, což je dětský a dívčí sbor, pod vedením české sbormistryně žijící ve Francii, Nataši Bartoškové. Premiéra byla 13. května 2006 v Českém centru v Paříži. Skladba byla nastudována ve francouzštině.

Internationale Musikfesttage Bohuslav Martinů 2006

Aleš Březina

Jako každý rok, i na podzim roku 2006 se konal v Basileji festival dedikovaný Martinů s názvem Internationale Musikfesttage Bohuslav Martinů [Mezinárodní hudební dny Bohuslava Martinů], tentokrát šlo již o 11. ročník. Festival se konal pod patronací Václava Havla, bývalého prezidenta ČR. Součástí festivalu byly čtyři koncerty a jeden filmový večer. Na zahajovacím koncertu 1. listopadu

2006 zazněly *Madrigaly*, H. 266, *Sonatina pro trubku a klavír*, H. 357, a *Les Rondes*, H. 200. Na filmovém večeru 5. listopadu se promítal film *Oběti a vrazi*, český film z roku 2000 režisérky Andrey Sedláčkové, ve kterém je použita hudba Martinů. 8. listopadu se konal koncert pro děti a 12. listopadu jazzový koncert.

Na zakončení 11. ročníku Internationale Musikfesttage Martinů v Basileji se organizátorům festivalu podařil mimořádný kousek: původně čistě komorní festival, předloni poprvé rozšířený o symfonický koncert, loni představil v koncertním provedení operu *Ženitba* od Bohuslava Martinů. A co víc – pro nastudování se podařilo získat světoznámého dirigenta Gennadije Rožděstvenského, nositele medaile Nadace B. Martinů z roku 2003. Hodinovou operu B. Martinů doplnil fragment stejnojmenné opery Modesta Petroviče Musorgského v instrumentaci Gennadije Rožděstvenského.

Velký zájem o tato dvě díla, která obě zazněla ve švýcarské premiéře, se projevil jak v počtu návštěvníků úvodní přednášky, kterých se ve foyeru Stadttheater Basel sešlo téměř 300, tak i celkově více než 500 posluchačů koncertu, mezi nimiž bylo vidět představitele mnoha basilejských hudebních institucí a lokálních médií.

V důsledku menšího zranění se pan Rožděstvenský rozhodl přenechat řízení první poloviny večera své asistentce, paní Olze Machoňové-Pavlu, která Musorgského mimořádně obtížnou partituru zvládla s bravurou a sklídila zasloužený potlesk. Zlatým hřebem večera byla ale *Ženitba* Bohuslava Martinů v podání vynikajících mladých zpěváků a viditelně dobře naladěného Gennadije Rožděstvenského. Dílo i jeho provedení okouzlo a rozesmálo basilejské publikum natolik, že dlouho tleskalo a nechtělo pustit umělce z pódia. Uvidíme, zda se tento úspěch projeví v dohledné době v dramaturgii basilejské opery.

Další informace o festivalu a recenze najdete na www.martinu.ch

Martinů Fest v Poličce – podesáté

Lucie Berná

Pro zájemce o osobnost B. Martinů je návštěva jeho rodiště na Vysočině vždy správným rozhodnutím. Polička nabízí průběžně během roku přístup do rodné světničky Martinů ve věži kostela sv. Jakuba, dále expozici v Památníku B. Martinů (v současné době z důvodů rekonstrukce pouze její provizorní redukovanou podobu), spolu s hrobkou B. Martinů a jeho manželky Charlotte a nadživotní sochou B. Martinů v poličském parku se město také pyšní rozsáhlým středověkým opevněním a na náměstí dominantou barokní radnice.

Nejvhodnějším měsícem k návštěvě rodiště Martinů je bezpochyby květen – v ten čas se totiž Polička na dobu jednoho týdne rozezní hudbou svého rodáka. Již podesáté pod názvem „Martinů Fest“ proběhly od 15. – 20. 5. 2007 série komorních koncertů, zakončených symfonickým koncertem v kostele sv. Jakuba, a mimoto také různé doprovodné akce. Desátý ročník Martinů Festu zahajoval v nově zrekonstruovaných prostorách Tylova domu Ensemble Martinů, který účinkoval již na mnoha předešlých ročnících. Na závěrečném koncertě vystoupila Moravská filharmonie Olomouc a Akademický sbor Žerotín. Na festival jsou také pravidelně zváni laureáti Soutěže Pražského jara, v rámci těchto „Ozvěn Pražského jara“ vystoupil na desátém ročníku Festu mladý martinůvský interpret, violoncellista Tomáš Jamník s klavíristou Ivo Kahánkem.

První ročník Martinů Festu se konal v roce 1996 a volně chtěl navázat na „Poličku Bohuslava Martinů“ uskutečněnou v 60. letech 20. století. V předešlých devíti letech dramaturgie festivalu vycházela z obrovské rozmanitosti tvorby Martinů – byly to například koncerty s podtitulem – „Jazzový Martinů“, „Paříž a Martinů“ či „Martinů a Amerika“. Na Martinů Festu účinkovali špičkoví čeští umělci a ansámblы – Emil Leichner (klavírista), Zuzana Růžicková (cembalistka), Kateřina Englichová (harfenistka), Václav Nosek (dirigent), Talichův komorní orchestr, Janáčkovovo kvarteto, České noneto či Smetanovo trio.

Tvář Martinů Festu určují také v nemalé míře i četné doprovodné akce (realizované povětšinou Památníkem BM ve spolupráci s Institutem BM v Praze) – jsou to filmové projekce o Martinů, tematicky zaměřené expozice – v minulých letech například – *Čeští umělci předválečné Francie v díle BM* (2002), *Rodina Martinů – život ve věži* (2004), *Kostýmové a scénické návrhy jevištních děl BM* (2005), *Otvírání studánek – 50. výročí světové premiéry* (2006). Dále také výstavy obrazů v Tylově domě a představení pouličního divadla.

Martinů Fest si získal své stabilní postavení v Poličce a také si získal respekt celospolečensky. Je pravidelně podporován Nadací Bohuslava Martinů, je pozitivně hodnocen Ministerstvem kultury a stal se hudebním svátkem, na který se sjíždějí posluchači nejen z širokého okolí, ale i ze zahraničí. Takže možná již příští rok – na viděnou v Poličce!?

Další podrobnosti najdete na www.policka.org a www.tyluvdum.cz

Několik poznámek k Otvírání studánek na Vysočině

Josef Kaprál

Vznik snad nejznámější skladby Bohuslava Martinů Otvírání studánek byl mnohokrát podrobně popsán. Na základě zachovaných dokumentů bych si dovolil tvrdit, že přenesení dějiště čištění studánek z Vlčkova ke Třem Studnám, jak se někdy uvádí, je do značné míry nepřesné. V řadě historických pramenů je doloženo, že nejen na Vysočině, ale i v jiných regionech se do 19. století obřad jarního čištění, tehdy jediných zdrojů pitné vody, uskutečňoval. Z mnoha zápisů v kronikách a dobových periodikách je znám například popis zvyku „vylejvání“ studní z Humpolecka, zveřejněném v časopise Zálesí. Někdy bylo jarní čištění studánek individuální záležitostí bez vazby na obřadní projev. Kolektivní čištění studní je zaznamenáno také v kronice obce Bolešína, kde se vyskytl termín „coudění“ obecních studní v úterý po sv. Duchu, kdy úkon uskutečňovali svobodní mládenci za účasti flašinetáře. V dalších záznamech se používají pojmy „vylévání studní“ nebo „vybírání studánky“.

Bohužel na centrální Vysočině nebyl zatím nalezen tak vyčerpávající popis obřadu čištění studánek, jaký uveřejnil v měsíčníku Od Trstenické stezky v ročníku 1925-26 řídící učitel Josef Karel z Vlčkova. Básník Miloslav Bureš měl ve velké úctě lidové tradice. Není se proto čemu divit, že pátral v muzeích po materiálech, vážících se k lidovým zvykům, pranostikám, říkadlům z doby dávno minulé. Štěstěna vedla básníkovo pátrání správným směrem, neboť v první polovině padesátých let uvedený článek objevil a v roce 1954 byl Burešovi na břehu rybníka Sykovce u Třech Studní inspirací k napsání nádherné básně nazvané Píseň o studánce Rubínce. Následujícího roku zaslal text básně svému rodáku z Poličky Bohuslavu Martinů do jihofrancouzské Nice s prosbou o zhudebnění. Mistr nadšeně odpověděl: „Vaše báseň o studánce se mně hluboce dotkla nejen proto, že máte rád Vysočinu, ale i proto, že je krásná. Mnoho vzpomínek vyvolala – a drahých...“. Burešovy verše rozjitřily vzpomínky skladatele na rodný kraj. Výmluvná je i dedikace kantáty: Poličce, Vysočině, Sykovci a Třem Studnám. Bureš si byl jistě vědom, že Martinů má k tomuto kouzelnému koutu v srdci Českomoravské vysočiny osobitý vztah. Vždyť na pozvání své žáčky Vítězslavy Kaprálové trávil Mistr ve vilce jejích rodičů na Třech Studních bezmála celý červenec 1938. Jednalo se o poslední týdny života Bohuslava Martinů ve vlasti. O pobytu Martinů ve Vlčkově není nic známo. Původní Burešovu báseň Píseň o studánce Rubínce Martinů poněkud zkrátil, změnil i název na Otvírání studánek. Přál si první provedení v Poličce.

Závěrem bych rád podotkl, že Miloslav Bureš nepřenesl dějiště čištění studánek z Vlčkova do okolí Tří Studní, jak se někdy uvádí, ale ve skutečnosti přenesl pouze podklady literární předlohy řídícího učitele Josefa Karla.

Novodobé Otvírání studánek bylo jednoznačně zahájeno dnes světoznámou kantátou, která přibližuje podmanivý vysočinský kraj svými kouzelnými melodiemi lidem ve světě. Ještě několik ověřených údajů:

- 1956 první film režiséra A. F. Šulce o Otvírání studánek z okolí Tří Studní a Fryšavy
- 1970 Otvírání studánek u Stříbrné studánky pod Žákovou horou
- 1978 Otvírání studánek u Vitulčiny studánky na Třech Studních a u Stříbrné studánky
- 1981 Otvírání studánek u Stříbrné studánky pod Žákovou horou
- 1982 první Putování za studánkami ve Vlčkově
- 1990 Otvírání studánek u studánek Barborky a Vitulky na Třech Studních
- 1993 od tohoto roku již každoroční slavnost Otvírání studánek až po současnost u studánek Barborky a Vitulky na Třech Studních.

Soubor Groš – Otvírání studánek – Tři Studně 2007

Letošní Otvírání studánek se uskutečnilo na Třech Studních 26. 5. 2007. Bohužel počasí slavnosti příliš nepřálo, přesto děti národopisných souborů Bystřinky, Rozmarýnku, Groše a ZŠ z Fryšavy statečně dešťovým kapkám odolávaly. Kouzelnou kantátu Bohuslava Martinů Otvírání studánek uvedl komorní sbor FONS ze Žďáru nad Sázavou. Slavnost za hojné účasti diváků podpořila Nadace Bohuslava Martinů a Fond Vysočiny.

Program Dnů Bohuslava Martinů 2007

3. prosince – sál Martinů HAMU Praha

Koncert laureátů soutěže Nadace Bohuslava Martinů 2007
Obor klavír

4. prosince – sál Martinů HAMU Praha

Klavírní duo Kinton-Anagnoson
Mozart, Stravinsky, Lutoslawski, Martinů, Dvořák, Gershwin

5. prosince – Galerie HAMU Praha

Pocta Zdeňku Zouharovi
Soubory a umělci představí pozdní dílo B. Martinů
a Z. Zouhara
Dirigent: Jaroslav Kyzlink

14. a 15. prosince – Dvořákova síň, Rudolfinum

Závěrečný koncert
Česká filharmonie
Hindemith, Martinů
Dirigent: Jiří Bělohlávek

Změna programu vyhrazena
Více informací na www.martinu.cz
nebo dotazem na e-mailové adrese martinu@martinu.cz

Rok 2009 – 50. výročí úmrtí Bohuslava Martinů

V roce 2009 si připomeneme 50. výročí úmrtí skladatele. Mnoho pořadatelů chystá na tento rok větší či menší akce, na kterých by měla zaznít díla Bohuslava Martinů (1890 – 1959). O všech koncertech a dalších událostech Vás bude informovat Institut Bohuslava Martinů na svých stránkách www.martinu.cz

Zájem o dílo B. Martinů vzrůstá, ale zatím nejsou jeho skladby hrány tak často, jak by si to mnozí obdivovatelé jeho díla přáli. Hlavně ve světě jde většinou jen o ojedinělá uvedení, která z hlediska posluchačů nevytvářejí onu tolik potřebnou kontinuitu provozování jeho děl. Některé oblasti jeho tvorby – zejména jevištní díla – jsou daleko méně známé, než by vzhledem ke své závažnosti jak v kontextu tvorby B. Martinů, tak i v kontextu evropských hudebních dějin měly být. 50. výročí skladatelova úmrtí je optimální příležitostí pro soustředěnou propagaci tohoto skladatele a jeho celosvětově významného odkazu. Taková aktivita však dalece překračuje možnosti Nadace a Institutu B. Martinů a vyžaduje si vytvoření platformy sdružující nejvýznamnější české a zahraniční kulturní instituce. Mnohé je již předjednáno – všechny české velké orchestry i operní soubory počítají s tím, že se dílu B. Martinů budou v jubilejní sezóně 2009/10 věnovat ve zvýšené míře, nebo je dokonce učiní hlavním tématem sezóny, jako je tomu v případě České filharmonie. Pražské jaro zasvětilo svůj ročník 2009 dílu Bohuslava Martinů a jeho evropským a světovým kontextům. Národní muzeum uspořádá velkou výstavu o skladatelově životě a tvorbě. Pražské i brněnské Národní divadlo připravují nastudování závažných jevištních děl B. Martinů. Významné akce jsou připravovány i v zahraničí, zejména ve Švýcarsku, Francii, Maďarsku, Anglii a USA.

MARTINŮ REVISITED

2009 – 50. výročí od skladatelova úmrtí

Výběr festivalů, orchestrů a událostí věnovaných tomuto výročí
(stav: březen 2007)

- ❖ Festival Pražské jaro 2009
- ❖ Budapest Spring Festival 2009
- ❖ International Musikfesttage Bohuslav Martinů 2009 – Basilej
- ❖ Česká filharmonie, Pražský symfonický orchestr,
Brněnská filharmonie – sezóny 2008/2009 a 2009/2010
- ❖ Národní divadlo Praha, Státní opera Praha
Národní divadlo Brno
- ❖ Chamber Music Society of Lincoln Center – New York
- ❖ Cité de la musique – Paříž
- ❖ Orchestre de Paris
- ❖ BBC Philharmonic Orchestra – Londýn
- ❖ a mnoho dalších

V roce 2009 bude vydán první díl **Souborného kritického vydání díla Bohuslava Martinů** v nakladatelství Bärenreiter ve spolupráci s Nadací Bohuslava Martinů a Institutem Bohuslava Martinů v Praze

Více informací na www.martinu.cz

O Bohuslavu Martinů

Rozhovor s houslistou Alexandrem Rožděstvenským

Eva Velická

Dne 21. února 2007 zazněla s velkým úspěchem ve Smetanově síni Obecního domu velmi málo hraná skladba Bohuslava Martinů – *Koncert pro housle, klavír a orchestr, H. 342*. S mladým vynikajícím houslistou Sašou Rožděstvenským jsme si povídali den před jeho koncertem, na kterém vystoupil společně se svou matkou, klavíristkou Viktorií Postnikovou. Symfonický orchestr hl. města Prahy FOK řídil houslistův otec, legendární Gennadij Rožděstvenskij. Saša, který žije již 15 let v Paříži a koncertuje po celém světě, se bez velkého vybízení rozpovídal o Bohuslavu Martinů.

Alexander Rožděstvenskij

Jste v Praze poprvé?

Ne, již jsem tu jednou vystupoval s orchestrem FOK, kdy jsem hrál houslový koncert Glazunova. V Praze se mi moc líbí a zkoušky s orchestrem probíhají výborně. A vůbec dílo Martinů, které budeme zítra hrát, se mi strašně líbí.

Bude to jedinečný koncert, protože tato skladba se hraje velmi zřídka.

To je pravda, bylo opravdu nemožné sehnat někde nahrávku tohoto díla. První, co jsem tedy viděl, byl part houslí. Když jsem si ho prohlédl, moc jsem tomu nerozuměl, poté s klavírem jsem však postupně začal dílo chápat a začalo se mi hodně líbit a zvláště pak s orchestrem na mě udělalo obrovský dojem.

Jak jste se seznámil s hudbou Bohuslava Martinů? Bylo to asi díky Vašemu otci, který je velký propagátor jeho díla a obdržel za to také medaili Nadace Bohuslava Martinů.

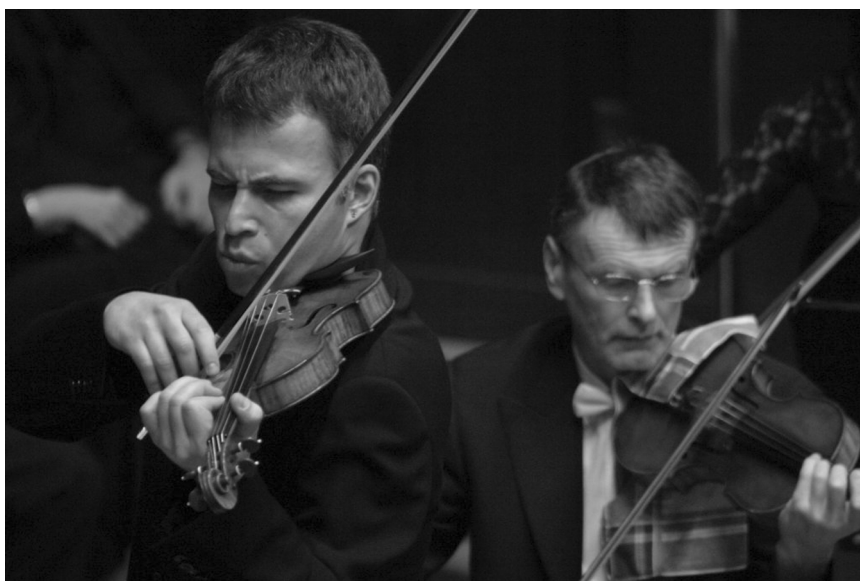
Ano, ještě jako malý jsem slyšel, jak prováděl v Moskvě cyklus všech jeho symfonií. Kromě toho, mým výborným kamarádem je Robert Kolínský, vynikající klavírista českého původu, který žije ve Švýcarsku v Zürichu a v Baselu pořádá Festival Martinů. Spolu jsme hráli různé komorní skladby Martinů.

Znamená to tedy, že Martinů znáte opravdu dobře?

Ne, bohužel zatím ještě tolik ne. Ale jeho hudba se mi moc líbí a chtěl bych ji hrát více.

Jaká je hudba Martinů pro houslistu? Je složitá, jaká jsou v ní specifika?

Ano, je těžká, což je ovšem zvláštní, protože Martinů sám byl houslista. Hudba je napsaná dost „nepohodlně“, zvláště na počátku, když se člověk seznamuje s notami. Postupem času se ale jaksi „zažije“ a hraje se dobře.

Alexander Rožděstvenskij © Prokop Souček

Je běžné, že hudba Martinů se na koncertech uvádí často společně se skladateli francouzskými, americkými či žijícími ve střední Evropě. Téměř nikdy však se skladateli ruskými. Myslíte si, že neexistují žádné paralely s ruskými skladateli jako jsou Šostakovič či Prokofjev?

To by bylo jistě zcela možné, uvádět je společně. Myslím, že Martinů je skutečně univerzálním skladatelem. Má svůj specifický styl, jazyk, podle kterého ho okamžitě poznáte. Když třeba slyšíte v rádiu nahrávku nějakého neznámého díla, hned můžete uhodnout autora, pokud se jedná o Martinů – podle typické instrumentace, harmonie. V koncertě, který budeme nyní hrát, jsou též

zvláštní harmonie, někdy mi částečně připomínají Šostakoviče. Ale o paralelách se u Martinů dá hovořit těžko, protože je naprosto jedinečný.

A co Alfred Schnittke, jehož hudbu často provádíte a nahráváte? Schnittke, stejně tak jako Martinů zpracovává ve své hudbě prvky baroka.

Ano, nyní bych chtěl nastudovat a hrát Martinů skladbu *Concerto da camera*, která odráží tyto tendence. Myslím, že u Schnittkeho a Martinů jsou ještě další podobnosti. Martinů rád používá populární melodie, typu foxtrot, který byl tehdy oblíbený v Americe. Schnittke, a stejně tak i např. Šostakovič rádi využívají zase to, co bylo tehdy populární v Sovětském svazu, proto tedy u nich slýcháváme často s humorem zpracovaný jakýsi „sovětský marš“.

Vystupujete často s Vašimi rodiči? A jak se Vám s nimi hraje?

Ne, velmi zřídka. Spolupráce je však vynikající. S otcem hraju moc rád, vždy se něco nového dozvím.

*Převzato s laskavým svolením Institutu Bohuslava Martinů
z Bohuslav Martinů Newsletter, 2007, č. 1, str. 16*

**„OMNES ARTES, IN FUTURA VITA CESSABUNT,
EXCEPTA SOLA MUSICA“
IN MEMORIAM VIKTORA KALABISE
(27. 2. 1923 – 28. 9. 2006)
Kateřina Maýrová**

Je pozoruhodné, že jedna z nejvýraznějších skladatelských osobností české hudby 20. století, zakončila svůj „dialog s osudem“ právě ve svátek sv. Václava, patrona české země. Opustil všechny, kteří jej milovali, měli rádi jeho skladby a vážili si jeho neúnavného čínorodého úsilí o zaštitění vyšších duchovních a kulturních hodnot, ve věku nedožitých 84 let.

Viktor Kalabis patřil k oněm hudebním tvůrcům, již se nikdy netajili svým vyhraněným uměleckým názorem a dokázali i mnoho obětovat pro obhájení svého občanského morálního postoje. Rodák z východočeského Červeného Kostelce měl to štěstí, že mu bylo souzeno vyplnit svůj život právě hudbou. Vždyť jí se ze všech umění dostávalo ode dávna v evropské křesťanské tradici té cti, že obohacovala, přesahovala lidský úděl a spojovala člověka s Bohem a věčností.

Viktor Kalabis

Po maturitě na gymnáziu v Jindřichově Hradci v roce 1942 mu jeho vrozený talent předurčil věnovat se již jen hudební Múze. Absolutorium skladby zakončil nejdříve na pražské konzervatoři u Emila Hlobila (1945- 1948) a dále na pražské AMU u Jaroslava Řídkého (1948 – 1952). Touha po dalším vzdělání jej vedla na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, kde v roce 1952 vystudoval hudební vědu, estetiku a psychologii, přestože oprávněný titul PhDr. mu byl přiznán až v roce 1991, díky negativnímu postoji tehdejší komunistické ideologie k tvorbě umělců, jež byla předmětem jeho absolventské práce. V období let 1953 až 1972 pracoval jako hudební režisér a redaktor Československého rozhlasu v Praze v redakci pro děti a mládež. V těchto funkcích se stal jedním ze spoluorganizátorů rozhlasové soutěže Concertino Praga, která se koná dodnes a také si již získala v rámci hudebních aktivit dětí a mládeže mezinárodní prestiž a uznání. V roce 1972 z vlastní iniciativy opustil práci v rozhlase, neboť sílící normalizační tlak komunistické moci se neslučoval s jeho životní filosofií, a tak se rozhodl věnovat plně kompoziční činnosti.

V roce 1991 byl zvolen za předsedu Nadace Bohuslava Martinů. Právě Bohuslav Martinů pro něho představoval spolu s Igorem Stravinským, Bélou Bartókem, Paulem Hindemithem, Sergejem Prokofjevem, Claudem Debussym a mnoha dalšími autory hlavní inspirační vzory pro vlastní skladatelskou práci. Lásku k hudbě Martinů tak manifestoval i aktivní péčí o úspěšný chod Nadace i Institutu Bohuslava Martinů. Pod jeho vedením se obě centra staly prestižním odborným ústavem, šířícím umělecký odkaz Martinů a české hudby vůbec na mezinárodní kulturní scéně. Prezidentské místo v Nadaci Bohuslava Martinů opustil ze zdravotních důvodů v roce 2003, i když se stále živě zajímal o výsledky jejích aktivit.

Jeho tvorba, čítající přes 90 opusů, kontinuálně navazovala na ty nejlepší podněty, vzešlé z širokého vývojového spektra uměleckých hudebních proudů a názorů, které vyvěraly z bohaté pokladnice evropské hudby. Je tedy zcela přirozené, že při tomto objevování a neustálém hledání nového, soudobého hudebního jazyka, vycházejícího z kreativního přetváření hudební tradice, se pro Viktora Kalabise staly přitažlivými vzory J. S. Bach, stejně jako L. van Beethoven, J. Brahms či již zmínění klasikové evropské hudby 20. století. Umělcovy skladby se vyznačují instrumentačním mistrovstvím, dokonalou tektonickou stavbou a vysoce vyvinutým smyslem pro proporcionální vyváženost a vnitřní, čistě hudební logiku jednotlivých děl. Odráží se v nich plnokrevné, smyslově bohaté muzikanství: a právě toto důvtipné, kongeniální propojování i střídání „appolinského a bakchovského principu“ dodávají jeho hudbě přesvědčivý emocionální náboj a umocňují účinek jeho myšlenkového sdělení. Není proto divu, že se brzy dostaly do repertoáru předních, špičkových evropských orchestrů jako jsou Berliner Symphoniker, Orchestre National de Paris, Dresdner Staatskapelle, Drážďanská filharmonie; Českou filharmonii i další, americká orchestrální tělesa nevyjímaje, pod vedením tak významných dirigentských jmen, jaká reprezentují např. Lovro von Matačić, Gennadij Rožděstvenskij, Wolfgang Sawallisch, Karel Ančerl, Václav Neumann, Jiří Kout, Zdeněk Mácal a celá řada jiných. Mnohá jeho díla se dočkala významných ocenění a poct: za všechny budiž uvedena Státní cena a cena kritiky z roku 1969 za Koncert pro orchestr op. 25 či v USA vyznamenaný balet „Alenka v říši divů“, doprovázený Kalabisovou hudbou, který získal pro Českou televizi cenu Parent's Choice Award.

Při vzpomínkovém poohlédnutí za uzavřenou životní poutí tohoto českého skladatele nelze opominout i oboustranně umělecky plodné, mnohaleté manželství s neméně známou osobností na evropské hudební scéně, cembalistkou prof. Zuzanou Růžickovou, s níž tvořil harmonický, šťastný, zcela světu hudby oddaný pár. S jeho odchodem ztratila soudobá česká hudební kultura jednoho ze svých umělecky nejoriginálnějších a lidsky nejryzejších tvůrců.

Emanuel Vlček

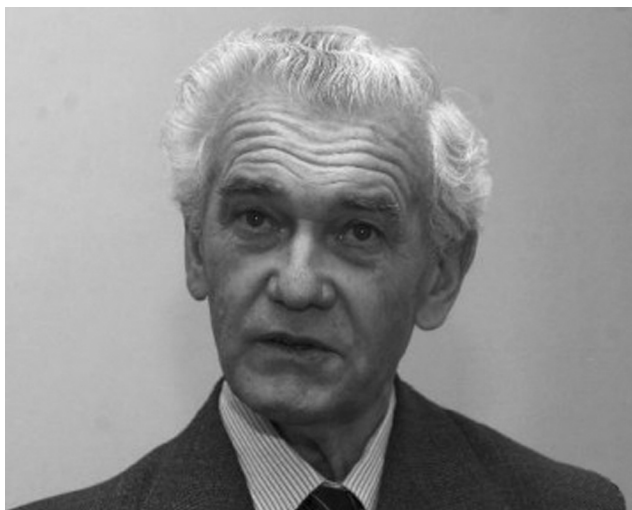
Zpracovala Zoja Seyčková

24. 10. 2006 ve věku 81 let zemřel profesor Emanuel Vlček, jedna z nejvýraznějších postav české a evropské antropologie druhé poloviny minulého století. Veřejnost ho znala především jako odborníka na výzkum ostatků historických osobností českých dějin, především panovníků. Zkoumal také ostatky dvou

desítek osobností české kultury. Zjišťoval například podobu básníka Karla Hynka Máchy, příčinu úmrtí Bedřicha Smetany a zdokumentoval i tělo Bohuslava Martinů.

V roce 2005 vydala Společnost Bohuslava Martinů za podpory Nadace Bohuslava Martinů práci s názvem *Poslední věci člověka – Bohuslava Martinů*. Bohuslav Martinů zemřel v roce 1959 a byl pochován na Schönenbergu ve Švýcarsku, na soukromém pozemku svých mecenášů Maji a Paula Sacherových. O 20 let později bylo jeho tělo exhumováno a převezeno do vlasti na hřbitov v Poličce, kde již rok byla pochována jeho žena, paní Charlotte Martinů. Do Švýcarska byl povolán z ČSSR právě významný expert prof. Emanuel Vlček, který byl pověřen ověřením, odborným vyzvednutím a ošetřením ostatků.

Obsahem publikace je úřední zpráva, kterou prof. Vlček vypracoval pro ministerstvo kultury, dále popis zdravotního stavu skladatele v posledním roce jeho života, lékařská diagnóza příčiny smrti, jakož i další informace spojené s převozem ostatků Bohuslava Martinů do vlasti v roce 1979. Připojeny jsou unikátní fotografie, které v době vzniku nesměly být zveřejněny. Kniha je psána v českém jazyce.

Emanuel Vlček

Vědecká kariéra prof. Emanuela Vlčka byla úzce spojena s Národním muzeem, kde v roce 1967 založil antropologické oddělení.

Prof. Vlček publikoval více než 500 prací v domácích a zahraničních odborných periodikách, z toho 55 knih a monografií, 140 odborných studií, 170 zpráv a popularizačních statí. Vedle toho měl více než 500 odborných přednášek. Jeho výzkum byl oceněn desítkou zahraničních i domácích vědeckých cen.

JUDr. Richard Klos (1924 – 2007)

Pohřební projev Ivana Štrause

Milý pane doktore,

přál jste si, aby Váš pohřeb nebyl nesen v pochmurném tónu. Budu tedy citovat klasika:

Leckdy chudá pastýřova chyška
zmůže víc, než tábor,
z něhož válčil Žižka.

To je i případ neobvyklého člověka, s nímž jsme se dnes přišli rozloučit. Nebyl kapitánem velké lodi, ale jako nenápadný druhý důstojník prováděl koráb kauzy Martinů nebezpečnými úžinami kolem hrozivých skalisek na širé moře tak úspěšně, že dnes už tato loď může plout sama bez obav ze ztroskotání. Nepřijde-li arcit' nečekaná tsunami ...

Narozen v nešťastném ročníku 1924 určeném k totálnímu nasazení za okupace, podařilo se mu uniknout těsně před maturitou zápisem do učebního oboru strojní zámečnický. Učební doba jej stačila dovést přesně na konec války. Kromě manuální zručnosti jej ovšem výuční list vybavil i ochranným štítem dělnického původu při prověrkách po roce 48, takže právnickou fakultu mohl ukončit šťastně v roce 1950.

Firma Textilia, kam nastoupil zprvu jako účetní, právě likvidovala. Přechod do Tesly Hloubětín po dvou letech už v právnickém oboru proto představoval vítanou změnu. Ani tady ale nebylo mnoho zajímavé práce, takže měl 10 let čas dovzdělávat se v oboru občansko-právním. Když jej potom matka přiměla, aby se ucházel o místo právníka v Českém hudebním fondu, bylo mu už 40 let. Tam pak začala nejzajímavější část jeho života: neustálé balancování mezi povinnými úlitbami komunistickým bohům a snahou udělat něco dobrého zprvu pro Janáčka, později – a v míře, přesahující národní význam – pro Bohuslava Martinů.

Rychlý výcvik v oboru autorského práva mu umožnil postarat se o účinné nastavení finančních mechanismů v případě odkazu Leoše Janáčka. Fond Zdeňky a Leoše Janáčkových tak mohl začít účinněji pečovat o Janáčkovu dílo, které se v té době teprve začínalo prosazovat ve větších rozměrech.

Zkušenosti s Janáčkem mu pak přišly velice vhod při budování Nadace Bohuslava Martinů pod vlídnou střešou Českého hudebního fondu. Ideovým vojevůdcem kauzy Martinů byl blízký přítel manželů Martinů, Josef Páleníček, který kolem sebe trousil víze a ideály. Tím pašákem, který je všechny posbíral a přeložil do právnického jazyka, přijatelného pro tehdejší mocipány, byl dr. Klos. Za těch 20 let a kousek, kdy byl v ČHF zaměstnán, dosáhl kupříkladu vypracování vzoru poslední vůle právnickou fakultou UK, který mohl být akceptován na celém světě. Jeho dokonalá znalost němčiny mu umožnila

komunikaci se členy Martinů Mission, tj. s největším znalcem autorského práva na světě, dr. Uchtenhagenem, nejvyšším vojenským velitelem švýcarských ozbrojených sil a starostou Lucernu, dr. Meyerem a nejbližším přítelem manželů Martinů, farářem Maxem Kellerhalsem i dalšími důležitými lidmi, především ve Švýcarsku. Přestože svou francouzskou jazykovou výbavu nepovažoval za dokonalou, byl schopen stát se nejdůležitějším právním poradcem paní Charlotty a požíval její bezmezná důvěry. Formuloval její první i druhou, podstatně změněnou závěť, tu, v níž odkázala převážnou část výnosů Nadaci Bohuslava Martinů při ČHF. Přiměl jeho ředitele Ševčíka, aby vložil do Nadace jako první počinek 100.000 korun. Ochraňoval perem neomylným tyto prostředky před hrabivými rukama tehdejších bossů. Přesvědčil ministra Klusáka, aby se na podkladě své perfektní francouzštiny a svého šarmu skamarádil s paní Charlottou, což Klusák skutečně učinil. A v neposlední řadě byl dr. Klos sice nenápadným, zato nejúčinnějším hybatelem při převozu ostatků jak Charlotty, tak později Bohuslava Martinů do Poličky.

Setkával se s tupci a poťouchlíky, i s podivuhodně kvalitními lidmi. Věděl, jak mluvit s každým z nich, aby se kauze Martinů nic nestalo a zvolna se sunula vpřed. Věděl, jak a komu podsunout myšlenku, že na ten další krok kupředu přišel dotyčný sám. Věděl, kde být opatrný a kde může riskovat.

Jeho život byly jedny Velké manévry. Před stresem jej ochraňoval jeho pověstný suchý anglický humor a také zázemí, které měl ve své vzácné manželce. Poznali se v Akademickém odboru českých turistů. Na společných táborech při snímání a vztyčování vlajky zněla skautská večerka – proto zazní i dnes.

Ted' už si může dr. Klos povídat s Janáčkem a Martinů osobně. My pozůstali máme za to, že mu oba hodně poděkovali za skrytou, ale obrovitou práci, kterou pro uchování jejich živého odkazu vykonal.

Vzpomínejme na něj s láskou a vděčností.

Za Janem Hajslerem

Jan Kapusta

25. srpna 2006 v Litomyšli zemřel bývalý představený obce Vlčkov a hasičský činovník Jan Hajsler. Veřejnost a členové Společnosti Bohuslava Martinů ho znali jako předsedu Místního národního výboru ve Vlčkově, který každoročně slovem zahajoval slavnost *Putování za studánkami* a na návsi vítal pražskou, zlínskou pobočku a další výpravy členstva. Když v roce 1982 slavnost k upomínce původu kantáty *Otvírání studánek* Miloslava Bureše a Bohuslava Martinů vznikala, Jan Hajsler nápad podpořil a do jeho realizace zaangažoval celou obec. Se spoluobčany dokázal pro tuto myšlenku vynaložit neuvěřitelné

množství energie a práce, takže se *Putování* časem stalo věhlasným východočeským hudebním svátkem. V roce 2007 se festiválek dočkal 25. ročníku. Organizaci slavnosti dnes řídí už třetí generace Vlčkovánů. V důsledku zaujetí pro „studánky“ byla zveleběna celá vesnice. Návštěva Vlčkova a procházky územím studánek patří k regionálním turistickým a kulturněhistorickým lahůdkám. A samo putování za studánkami do Vlčkova poslední sobotu v květnu patří k trvalým a milým položkám činnosti a dnes už historie Společnosti Bohuslava Martinů.

Dopisy Bohuslava Martinů Rudolfu Firkušnému

Zpracovala Jana Hřebíková

B. Martinů a R. Firkušný © PBM

Paní Veronique Firkušný-Callegari, dcera klavíristy Rudolfa Firkušného, poskytla Institutu Bohuslava Martinů kopie dvanácti dopisů, které adresoval Bohuslav Martinů jejímu otci. Rudolf Firkušný byl pro Bohuslava Martinů nejen důležitým rádcem v otázkách klavírních partů svých děl, ale oba se stali blízkými a důvěrnými přáteli po celý život.

Dopisy spadají do let 1935 až 1954. První tři dopisy jsou z roku 1935 a vztahují se ke *klavírnímu koncertu č. 2*. Martinů je adresoval z Paříže do Prahy, kde Firkušný bydlel na Vinohradech, ve Slezské ulici 116. Martinů informoval Firkušného, že poslal materiál koncertu České filharmonii a doufá, že se koncert bude Firkušnému líbit. Sděluje mu také, že pro něj chce zkomponovat a věnovat mu nový klavírní koncert, kterým se později stal *klavírní koncert č. 3*.

Premiéra *2. klavírního koncertu* se konala 13. listopadu 1935, kterou provedl Firkušný za doprovodu České filharmonie řízené Václavem Talichem. Hned druhý den po premiéře píše Martinů z Paříže: „Milý příteli. Děkuji Vám a gratuluji k provedení koncertu. Snažil jsem se chytit Vás Radiem, ale pro velké poruchy jsem bohužel zachytil pouze zlomky. [...] Litoval jsem toho moc, ale přesto z toho, co jsem slyšel, musím se obdivovati Vašemu výkonu a děkuji Vám srdečně za Vaši velkou práci i za provedení.“ Martinů se ptá Firkušného, jaký má názor na koncert, a také na to, zda-li není instrumentace orchestru příliš plná. Martinů se později k orchestraci koncertu skutečně vrátil a na rady Firkušného přepracoval a zjednodušil některá místa v orchestrálních partech. Martinů upřesňuje dále Firkušnému svou představu tempa provedení: „musím ovšem říci, že obě krajní věty jsem myslel o dosti pomaleji, zvláště první větu, klidné allegro, spíše zpěvné. I třetí jsem chápal spíše jako allegretto rondo, tedy o nuanci volnější.“

Další dochovaný dopis je datován rokem 1940. Martinů jej píše kvůli cenzuře ve francouzštině a posílá jej z Aix Firkušnému do Lisabonu. Martinů mu oznamuje, že mají portugalská víza, ale chybí jim ještě víza španělská. Prosí ho, ať mu popíše cestu, kterou mají jet, a ptá se na další potřebné informace ohledně emigrace: „Ecris-moi la route qu'il faut prendre et où on peut s'arrêter et comment c'est avec les billets, enfin tout ce qu'il faudra faire pour le voyage, et pour se nourrir, combien de temps il faut compter.“ [Napiš mi, kudy máme jet, kde se můžeme zastavit a jak to funguje s lístky, prostě všechno co je potřeba ohledně cesty, stravování a kolik času tak máme počítat.]

Následují čtyři dopisy, které napsal Martinů v letních měsících roku 1941 a které zachycují události prvního léta v Americe. Manželé Martinů bydleli na 120 West 57 Street v New Yorku, a na léto se přestěhovali do umělecké kolonie Halle College v School Street, Edgartown, Massachusetts. „Zde je to moc hezké, na plage jezdíme lodí na protější ostrov, lidi jsou moc milí jako všude v Americe, zdá se, a já jsem se hned dal do práce, píši pro Sachera ten houslový koncert a čtu, učíme se anglicky a chodíme se koupat.“ Zmiňovaným houslovým koncertem pro Paula Sachera je *Concerto da camera pro housle a smyčcový orchestr s klavírem a bicími nástroji*, které mělo v Basileji premiéru 23. ledna 1942. V dopisech dále Martinů píše, že by rád získal kontakt na dirigenta Artura Toscaniniho. Rád by se s ním seznámil a ukázal mu nějakou svou partituru, například *Dvojkoncertu*. Prosí Firkušného o adresu sopranistky Jarmily Novotné, která v té době působila v Metropolitní opeře v New Yorku. Martinů by jí chtěl požádat, zda by mohla slavného dirigenta oslovit osobně.

Z dopisů se dále dozvídáme, že manželé Martinů odjeli 14. srpna 1941 asi na čtyři dny do Berkshiru na Festival, kam byli pozváni. „Jsem rád, že jsem to viděl, byli jsme s [houslistou Emanuele] Ondříčkem a moc jsme se dobře pobavili.”

S Firkušným se Martinů vždy rád setkával, jak jen to bylo možné a jak to dovolovala koncertní turné Firkušného. Martinů se ho také ptá, zda by se přestěhoval blíže k jejich New Yorkskému bytu: „Ty zůstaneš bydlet v tom bytě, co jsi teď? Kdybys našel něco blízko, bylo by to dobré. Nevím, zdali se mi podaří se tu adaptovat a myslím, že i přinejlepším mi to bude trvat moc dlouho, než se mi to podaří.” Firkušný se skutečně přestěhoval blíže k nim, z 162 East 74 Street do sousedství na 28 West 58th Street. Charlotte Martinů vzpomíná ve své knížce *Můj život s Bohuslavem Martinů*: „Ruda Firkušný bydlel ob dva domy dál, a když zrovna nebyl na turné, zašel k nám na oběd nebo na večeři. Byl to velmi blízký přítel, vlastně člen rodiny.“ (Editio Bärenreiter, Praha 2003, str. 109). Ruda Martinů velmi přilnul k srdci a oba si velice rozuměli. O tom, jak důležité bylo pro Martinů přátelství s Rudou Firkušným, vzpomíná Charlotte ještě na jednom místě (str.122): „Bohuš se mu svěřoval s osobními těžkostmi, s trýznivou rozpolceností, s vnitřními zmatky; Ruda se ho pokoušel upokojit.“ Z poválečné doby se dochovaly pouze tři dopisy, a to z 22. listopadu 1953, 24. října 1954 a 20. prosince 1954. V prvním dopise píše Martinů Firkušnému do New Yorku, že jsou v Nice, zatím se tam s nikým neseznámili, ale je tam stále krásně. V té době zkoušel Martinů vytvořit operní libreto podle Dostojevského Běsů, ale píše, že mu to s operou nejde a asi ji nedokončí.

Rudolf Firkušný a manželé Martinů © PBM

Martinů pozorně sledoval koncerty Firkušného, a to nejen ty, na kterých hrál jeho díla. 24. října 1954 píše Firkušnému: „Milý Rudo, poslouchali jsme koncert a udělal jsi mi velkou radost, jak jsi zahrál Mozarta, bravo! A byl jsem potěšen, jak jsi postrčil Münchingeru ve 3. větě. Je to krásný koncert, a hrál jsi ho také krásně.“ Bohuslav a Charlotte ale litují, že nemohou chytit rozhlas z Luxemburgu a Rotterdamu, kde měl Firkušný další vystoupení. V posledním dopise z 20. prosince 1954 se Martinů ptá, zda by Firkušný mohl přijet k nim v květnu 1955. „Mohli bychom dáti dohromady tu Tvoji piece nebo Sonatu“. Ale na sezónu roku 1955/1956 přijeli manželé Martinů do Ameriky, kde se mohli s Rudolfem Firkušným opět setkat a kde pro něj Martinů zkomponoval ještě jeden *Klavírní koncert*, č. 4 – „*Inkantace*“.

S e t k á v á n í

Jiřina Telcová

První, kdo mne seznámil s dílem Bohuslava Martinů, byl můj manžel, muzikolog a dirigent, dramaturg Státní filharmonie Brno dr. Vladimír Telec, který byl přítelem a spolupracovníkem skladatele dr. Zdeňka Zouhara v jejich dřívějším společném pracovišti v hudebním oddělení Univerzitní knihovny v Brně. Toto oddělení bylo velmi čilé nejen ve vydávání odborných hudebních tisků, ale prezentovalo se i koncertní činností pro veřejnost. Je nutné připomenout, že obtíže s realizací takových akcí byly nemalé; zejména v neblaze proslulých letech padesátých byla dramaturgie koncertů pod cenzurou, přesto se již od roku 1954 objevovalo na repertoáru Univerzitní knihovny dílo Bohuslava Martinů. Sama jsem měla tu čest přispět k martinůvskému trendu brněnské knihovny v roce 1956 přednesem úryvku z jeho známé *Vzpomínky*. Podporou celé této průkopnické činnosti byla samozřejmě dlouholetá korespondence Zdeňka Zouhara se skladatelem (od roku 1949) a když se k tomu přidal nejen obdiv k jeho dílu, ale také velký kus odvahy a elánu, začala se vytvářet brněnská martinůvská tradice i v tomto skromném prostředí.

Manžel byl v té době nejen dlouholetým členem Akademického pěveckého sdružení Moravan, ale také aktivním pracovníkem v jeho vedení – jednatelem a později předsedou a z titulu této funkce požádal v prosinci 1955 Martinů o možnost zaslání mužského sboru. Cituji: „... který bychom s nadšením a pýchou zařadili do kmenového repertoáru našeho sdružení.“ (Brno, 14. 12. 1955). K dopisu přidal ročenku a programy dvou posledních koncertů

Moravana. Již za měsíc – 16. 1. 1956 přišla z New Yorku odpověď: „ ... Mám novou věc pro mužský sbor a varhany *Hora tří světél*. Jak vyjde tiskem, zašlu. Budu myslet na Váš sbor. Srdečně Váš B. M. ...“. Po tomto příslibu následoval dopis Martinů Telcovi ze dne 16. 4. 1957: „Myslím, že jsem Vám už dávno slíbil *Horu tří světél* a důvod, že jsem ji neposlal je, že jsem slyšel, že u nás díla tohoto druhu, to jest náboženská, nejsou právě vítána. Ať je tomu jakkoliv, pošlu Vám partituru, ke které jsem v určitých partiích přeložil český text. Ten si ovšem musíte sám upravit do hlasu, protože nemám čas psát novou partituru. V případě, že byste dílo provést nemohli, pošlete mi partituru zpět.“ V dopise, který byl odeslán z Říma, žádá, aby partitura byla předána také Venhodovi z Pražských madrigalistů pro možné další provedení v Praze. Ovšem ujišťuje, že „ ... Vy byste měli v každém případě premiéru u nás a jsem rád, že to budete Vy, neboť jsem slyšel mnoho krásného o Vašem sboru, hlavně od Zouhara, který nikdy Vás nezapomene připomenout ...“.

Vladimír Telec

Manžel provedl hlasový rozpis a Moravan kantátu nastudoval a realizoval provedení ihned po svém zájezdu do Itálie v roce 1957. Československá premiéra *Hory tří světél* se konala 13. října 1957 v brněnském Stadionu, a to týž den dvakrát, v 16 a 20 hodin. Sólistou byl Theodor Šrubař, sólista opery Národního divadla v Praze a bývalý člen Moravanu, na varhany hrál Jan Řezníček, tehdy ještě posluchač JAMU, později dirigent APS Moravan a profesor konzervatoře. Moravan pak přednesl kantátu 1. prosince 1957 ve Smetanově síni v Praze, při svém tradičním pražském prosincovém koncertu. Uvolnění ve svobodném projevu české kultury v letech šedesátých vedlo i v Brně ke zvýšené interpretaci díla Martinů a k intenzivnějšímu teoretickému ocenění jeho předního místa ve vývoji české hudby. Při manželově absolventském koncertu v oboru dirigování na JAMU zazněla *Polní mše*

4. dubna 1976. O dva roky později byla založena brněnská pobočka Společnosti Bohuslava Martinů a jeho jméno se pravidelně objevovalo na plakátech koncertů brněnských hudebních těles.

Ve své vlastní teatrologické práci jsem se nepřestávala s tvorbou Bohuslava Martinů setkávat; nejvýraznějším potvrzením je moje knížka *Scénografie díla Bohuslava Martinů v brněnském divadle v letech 1925-1982*, kterou v roce 1984 vydala Společnost B. Martinů – Česká hudební společnost. Ostatně s jeho Poličkou jsem v neustálém spojení z naší chalupy v nedalekém Nedvězí.

Dopisy Bohuslava Martinů Zdeňku Zouharovi z let 1949-1959

Vít Zouhar

"Ten z Brna se jmenuje Zdeněk Zouhar [...] řídí tam ženský sbor, jsem s ním v korespondenci a postaral se mi o nějaké knihy jež zde potřebuji. Měli velikou radost ze sboru." Takto poprvé informoval Bohuslav Martinů 2. října 1954 své sourozence v Poličce o dirigentu pěveckého sdružení OPUS, Zdeňku Zouharovi (nar. 1927). Tím „sborem“ skladatel myslel cyklus *Petrklíč*, H. 348, který pro Zouhara toho léta napsal. Přestože uplynulo již pět let od první výměny dopisů mezi Martinů a Zouharem, až teprve konkrétní požadavek sedmadvacetiletého sbormistra a jeho koncertní plány se skladbami Bohuslava Martinů byly impulsem k tomu, aby nejen oživil jejich vzájemnou korespondenci, ale také aby podnítil vznik a podobu několika děl.

Zdeněk Zouhar však skladateli poprvé psal už v roce 1949. Tehdy ještě coby student hudební a výtvarné výchovy na univerzitě v Brně a soukromý žák tam také působícího skladatele Jana Kunce. Tehdy právě dokončil písňový cyklus *Písničky o lásce* na texty moravské lidové poesie. Nadšen novými vokálními skladbami Bohuslava Martinů, poslal svůj cyklus k posouzení skladateli do New Yorku. Vlídna a povzbudivá odpověď byla prvním dopisem desetileté korespondence. Martinů mladého skladatele povzbudil, když mu 11. října 1949 odepsal: „*Váš cyklus se mi líbí a ještě více se mi líbí že Vám je 22 let, to jest, že máte před sebou řadu let těžké a zodpovědné práce v níž nic se nedostane zadarmo, nezapomeňte na to ani pro okamžik.*“ Zouhar pak pokračoval ve studiu skladby u Alexandra Moyzese na Vysoké škole muzických umění v Bratislavě a u Theodora Schäfera na Janáčkově akademii múzických umění v Brně.

*Na návštěvě v Poličce. Před domem rodiny Martinů
v ulici Svépomoc č. 182. Zleva: Ladislav Pražan,
Zdeněk Zouhar, Jan Šprinc, Věra Šimůnková-Zouharová,
Marie Pražanová, Marie Martinů, Jindřiška Martinů,
Jan Edinger, František Martinů. Patrně konec října 1954.*

Petrklíč

V červnu roku 1954 Zdeněk Zouhar uzavíral svou první sezónu v čele brněnského pěveckého sdružení OPUS, s jehož ženským sborem provedl kromě jiných skladeb také souborně *Moravské dvojzpěvy* Antonína Dvořáka. Pro svůj sbor hledal nové kompozice. A proto navázal na dřívější korespondenci s Bohuslavem Martinů, aby skladatele požádal o novou skladbu. Navrhl, aby byla volným pokračováním Dvořákových *Moravských dvojzpěvů* a zároveň naznačil své další záměry. Měl v úmyslu nejen díla Bohuslava Martinů provádět se svým sborem, ale také připravit novou koncertní řadu. Sezóna 1953-54 byla pro Zouhara rovněž nová tím, že po předchozím kratším působení na gymnáziích v Bratislavě (1950-51) a Znojmě (1951) se vrátil do Brna, a to do hudebního oddělení Universitní knihovny, které vedl až do roku 1961. V tomto novém prostředí začal připravovat první koncertní řadu z děl Bohuslava Martinů. Své koncertní plány odeslal počátkem července 1954 do Nice se žádostí o skladbu pro sbor OPUS. Martinů dopis oslovil a skladatel Zouharovu požadavku obratem vyhověl. Po návratu z Allosu, když dopis našel 29. července, do Brna napsal: „[...] s radostí Vám napíšu nějaké dvojzpěvy, mám teď poněkud volno, [...] Práce s našimi národními texty mi vždy dělá radost.

Doufám že Vám je pošlu ještě během prázdnin a jestli se nemýlím chcete opravdu dvojzpěvy a nebo chcete sbor“ A aniž by čekal na odpověď a upřesnění, už 3. srpna oznamoval: „Milý příteli: Udělalo mi velkou radost zase komponovat na naše lidové texty a tak vám brzo pošlu sbírku pěti dvojzpěvů s titulem „Petrklíč“. Nechám udělat kopii a pošlu asi v týdnu.“

Tak vznikl cyklus *Petrklíč*, H. 348. Martinů v Zouharovi našel nejen interpreta, ale navíc také oddaného propagátora, který měl stále *"spoustu plánů"* (27. července 1956 sourozencům do Poličky), a to ve městě, k němuž ho vázala řada přátelství a kontaktů z doby meziválečné (Vítězslava Kaprálová, Jan Kunc, Rudolf Firkušný ad.) i poválečné (Jan Novák, Břetislav Bakala ad.).

*Ženský sbor OPUS a výběr Lýskova dětského sboru při prvním brněnském provedení kantáty Otvírání studánek. Vpředu zleva: Věra Šimůnková-Zouharová, Miroslav Matyáš, Rudolf Tomica, Zdeněk Zouhar, Ferdinand Rušák, Eduard Hruběš.
Dům armády (Besední dům) v Brně, 8. dubna 1956*

Klíč od domova

Dopisy, které Bohuslav Martinů poslal Zdeňku Zouharovi, tvoří pouhý zlomek veškeré korespondence, kterou skladatel vedl v padesátých letech v češtině. Celkem třicet listů, které odeslal do Brna mezi 11. říjnem 1949 a 21. únorem 1959, jsou uloženy v archivu Zdeňka Zouhara. Až na několik výjimek nebyly doposud zveřejněny. K tomuto záměru došlo v roce 2006, kdy Zdeněk Zouhar

Korespondence ožejmuje vznik a provozování skladeb Bohuslava Martinů. Kromě již zmiňovaného cyklu *Petrklíč*, H. 348, jsou to například komorní kantáta *Otvírání studánek*, H. 345, kantáta *Hora tří světél*, H. 349, oratorium *Epos o Gilgamešovi*, H. 351, sborové cykly *Zbojnické písně I, II*, H. 361, nebo také opera *Řecké pašije*, H. 372. Když skladatel 27. října 1954 Zouhara v dopise žádal, aby s brněnským filologem Janem Šprinclem konzultoval akcentování textu v oratoriu *Epos o Gilgamešovi*, zmiňoval se také o Kazantzakisově románu *Řecké pašije (Greek Passion)* a podotknul: „[...] myslím, že jej vezmu za sujet pro moji příští operu.“ Z jiného dopisu je patrné, že Martinů uvažoval o využití cimbálu v této opeře: „Není tam u vás někdo kdo ještě hraje na cymbal? Já bych ho chtěl užít v moji nové opeře kterou plánuji, a bohužel informace o tomto nástroji v instrumentacích jsou slabé a neuplné, jenom kvotace že takový nástroj existuje.“ Takto Martinů žádal Zouhara 30. ledna 1955. Od tohoto záměru ale upustil.

Další Zouharovy žádosti o nové skladby, na které Martinů reagoval v dopisech ze 7. a 27. října 1954 („*Vánoční mše*“) a 30. ledna 1955 („*balada*“), akceptovat sice vzhledem k práci na oratoriu *Epos o Gilgamešovi*, H. 351, a na orchestrálních *Freskách Piera della Francesca*, H. 352, nemohl, avšak takřka po roce se k Zouharovým výzvám nepřímo vrátil. Když počátkem července 1955 pročítal poemu *Píseň o Studánce Rubínce* poličského rodáka Miloslava Bureše, rozhodl se využít právě Zouharův sbor OPUS a svěřit mu premiéru nové kantáty. Aniž by čekal na Burešovu reakci, v dopisech z 6. a 16. července 1955 Zouhara informoval o kantátě *Otvírání studánek* a o svých plánech s premiérou v Poličce.

Čím lidé žijí

Dopisy Zdeňku Zouharovi obsahují také detailní interpretační pokyny. Týkají se zejména opery *Čím lidé žijí*, H. 336, a druhého cyklu mužských sborů *Zbojnické písně*. Poté, co Zouhar psal Martinů o svém záměru koncertně provést v Brně operu *Čím lidé žijí*, H. 336, skladatel mu 11. března 1956 odpověděl: „*Ovšem že by se dalo provést koncertně a s pianem. Je to vlastně jakýsi druh starých her kterým se říkalo Mirakle, náboženská a při tom lidová hra, která se může provésti kdekoliv, divadelní hra to vlastně není, je to statické a něco jako legenda o Dorotě. Moje vlastní a hlavní podmínka je že se to nesmí hrát „patheticky“, ale radostně.*“ A kromě celkového pojetí upřesnil také koncepci scény i kostýmů: „*Co se týče koncertní režijní stránky myslím že by věc měla býti provedena vlastně jako scéna bez dekorací. Tedy ne zpěváci na židlích v jedné řadě nýbrž tak jak by asi se pohybovali na scéně, zde ovšem jenom na malém prostoru. [...] Tedy herci by nehráli nýbrž zpívali a omezili gesta jen na nejnutnější.*“ Podobně také dopis z 21. ledna 1957 se takřka celý věnuje interpretačním poznámkám. Bohuslav Martinů dedikoval druhý cyklus *Zbojnických písní*, H. 361 Pěveckému sdružení moravských učitelů a Zdeňka Zouhara požádal, aby sboru předal „*direktivu*“: „*Písně jsou bez taktových čar a musí býti zpívány dle textu a velmi volně (ne pomalu!) to jest jako improvisace, v tom mají úplnou volnost. [...] Já sám bych vyžadoval jen dvě věci a sice nezpívat je v žádném případě sentimentálně i když by text někdy k tomu sváděl za druhé a to je důležité, dostat do nich prostor, vše ostatní mohou upravit dle svého.*“

Tento korespondenční soubor zároveň doplňuje mozaiku skladatelových úvah o návratu z exilu do vlasti a je dokladem jeho neuskutečnitelnosti. Listy potvrzují velkou informovanost Bohuslava Martinů o situaci v Československu i skladatelovy obavy před důsledky přílišné propagace jeho osoby v době, kdy, jak sám uváděl, byl „*zakázán*“. V dopise z 27. října 1954 Zouhara do Brna nabádal: „*Chtěl bych Vás požádat o opatrnost v moji propagaci, víte asi proč. Všechno dosud není v pořádku ale všechno má svůj čas, i květina.*“ To také dokládají zřetelné stopy autocenzury, když například v dopise z 18. prosince 1956 situaci „*doma*“ komentuje pouze v náznacích: „*[...] to naše stisknutí rukou*

je i mým přáním, snad k tomu dojde jednoho dne až se mračna rozptýlí a bude vidět celý horizont, jako jsem jej vídával z Poličské věže, prozatím jsou nad lázněma černé mraky.“ Marně bychom však zde hledali zmínky o existenčních komplikacích nebo o intimních vztazích skladatele, jak o nich psal svým důvěrným přátelům Franku Rybkovi nebo Miloši Šafránkovi. Zouhar byl interpret, propagátor a editor, který o tom všem nepotřeboval být informován.

Obálka k dopisu z 29. července 1954

Adresát

Zdeněk Zouhar v následujících letech dál rozvíjel svou skladatelskou dráhu. Od 60. let působil na Janáčkově akademii múzických umění v Brně, kde byl později jmenován profesorem kompozice a vedoucím Katedry skladby a dirigování. V letech 1997-2005 byl profesorem na hudební fakultě Akademie umění v Banské Bystrici. Je autorem oper *Proměna* (1971) a *Velká láska* (1986), oratoria *Plameny kostnické* (1988) a *Půlnoční mše* (1957), řady komorních skladeb, z nichž k nejhranějším patřil již zmiňovaný dechový kvintet (1958), na který Martinů reagoval právě v dopise z 21. února 1959. Zdeněk Zouhar se ke korespondenci s Bohuslavem Martinů symbolicky vrátil v roce 1979 svou orchestrální skladbou *Variace na téma Bohuslava Martinů*. Jejím tématem je píseň *Děvče z Moravy* z písňového cyklu *Písničky na dvě stránky*, H. 302. Deset let korespondence odráží číslovka deset v počtu variací. Ovšem zatímco Zouharovy skladby reagují na tvorbu Bohuslava Martinů spíše sporadicky, jeho aktivity dirigentské, badatelské, editorské i organizátorské s ní souvisejí velmi úzce. Jako dirigent pěveckého sdružení OPUS premiéroval v letech 1955 a 1956 kromě cyklu *Petrklíč*, H. 348, jehož tři části jsou Zouharovi a sboru OPUS

dedikovány, další tři kompozice: *Tři písně posvátné (Tři legendy)*, H. 339, *Tři zpěvy*, H. 338, a kantátu *Otvírání studánek*, H. 354. V československé premiéře provedl cyklus *Pět českých madrigalů*, H. 321, průřez operami *Čím lidé žijí (Pohádka o ševci)*, H. 336, a *Ženitba*, H. 341. Založil a připravil koncertní cykly z děl Martinů v Universitní knihovně v Brně, které byly později východiskem mezinárodního hudebního festivalu v Brně, jehož první ročník byl v roce 1966 z jeho podnětu věnován právě dílu B. Martinů. Také jako redaktor umělecké hudby Československého rozhlasu nahrával v letech 1961-1971 skladby Bohuslava Martinů, přičemž v mnoha případech se jednalo vůbec o první rozhlasové nahrávky. V hudebním oddělení Universitní knihovny v Brně připravil a redigoval také publikace *Bohuslav Martinů. Sborník vzpomínek a studií* (1957), první českou knihu o tomto skladateli. V roce 2001 vydal knižní monografii *Sborové dílo Bohuslava Martinů*. Průběžně publikoval studie zaměřené převážně na tvorbu B. Martinů a editorsky připravil k tisku jeho skladby *Petrklíč*, H. 348 (Panton, ²1976, ³1985), *Písničky pro dětský sbor*, H. 373 (Panton 1977), *Ptačí hody*, H. 379 (Panton, 1977), *Česká říkadla*, H. 209 (Panton, 1977, ²1984), *Čtyři písně o Marii*, H. 235 (Panton, 1979) a operu *Tři přání*, H. 175. V roce 1977 byl jedním ze zakladatelů Společnosti Bohuslava Martinů, které předsedal v letech 1991-2000. Formuloval první návrh zásad souborného kritického vydání děl Bohuslava Martinů (1994) a v letech 1993-1999 předsedal ediční radě téhož souborného vydání.—Minimální možnost cestovat přes železnou oponu byla důvodem, proč se v 50. letech uplynulého století Zdeněk Zouhar nikdy nesetkal s Bohuslavem Martinů. O to častěji navštěvoval jeho sourozence v Poličce, kde se seznamoval s rukopisy skladeb, s korespondencí a dokumenty, které uchovávala Marie Martinů, sestra skladatele, a její blízká přítelkyně Marie Pražanová. Teprve v 70. letech se seznámil se skladatelovou ženou Charlotte Martinů během jejích návštěv v Československu. Bohuslav Martinů také ve svých dopisech opakovaně zmiňoval adresátovu manželku Věru Zouharovou (nar. 1928). Ta se jako pianistka podílela na premiérách skladeb *Petrklíč* a kantáty *Otvírání studánek*. Studium muzikologie na univerzitě v Brně ukončila v roce 1968 obsáhlou prací *Klavírní dílo Bohuslava Martinů*.

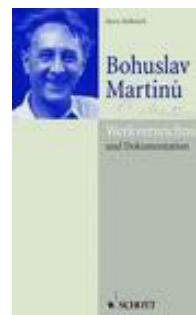
Když Bohuslav Martinů v dopisu z 2. května 1957 souhlasil se Zdeňkem Zouharem, že "*Petrklíč otevřel dveře*", pak nejen jeho dílu, ale také přátelství se Zdeňkem Zouharem i osudům manželů Zouharových s dílem Bohuslava Martinů.

Tato stat' je zkrácenou verzí studie *Milý příteli Zouhare: Dopisy Bohuslava Martinů Zdeňku Zouharovi z let 1949-1959*, která vyšla v Opus musicum, 2007, č. 3 a byla současně publikována v anglické verzi pod názvem *Dear friend Zouhar. Bohuslav Martinů's letters to Zdeněk Zouhar 1949-1950*, v Bohuslav Martinů Newsletter, 2007, č. 2.

NOVÉ KNIHY

Publikace Harryho Halbreicha o Bohuslavu Martinů

Harry Halbreich: Bohuslav Martinů.
Werkverzeichnis und Biographie.
Schott Music, 2007, 448 stran
ISBN 3-7957-0565-7 (ED 20005)

- Svého času jediná cizojazyčná katalogová monografie (v němčině) o jednom z nejznámějších českých skladatelů
- Aktualizovaný katalog díla s podrobným popisem skladeb zahrnujícím nejnovější výsledky bádání
- Obsahuje rovněž aktualizovanou biografii skladatele, která přináší nový pohled na jeho soukromý život, dále kapitolu o skladatelově umělecké osobnosti s mnoha notovými ukázkami jeho díla
- Publikace vznikla ve spolupráci s Institutem Bohuslava Martinů v Praze

Knihu si můžete objednat u firmy Mega Books International (kontakt www.megabooks.cz, e-mail: jsvec@megabooks.cz, tel. 272 123 190-3).

Zdeněk Zouhar & Vít Zouhar:

Milý příteli: Dopisy Bohuslava Martinů Zdeňku Zouharovi

Univerzita Palackého, 394 s.
toho času v přípravě nakladatelství

Unikátní soubor dopisů z posledních deseti let života Bohuslava Martinů adresovaný Zdeňku Zouharovi je klíčovým svědectvím tvorby, životních osudů i vztahu mezi skladatelem a jeho interpretem, který premiéroval kantátu *Otvírání studánek*, cykly *Trojhlasé písně*, *Tři legendy* a inicioval vznik cyklu *Petrklíč*.

Poprvé po takřka padesáti letech jsou zveřejněny dopisy, v nichž Martinů sděloval své představy o interpretaci opery *Čím lidé žijí*, cyklu *Petrklíč*, mužských sborů *Zbojnické písně*, kantáty *Otvírání studánek*, názory na novou hudbu, na moravský hudební folklór, na návrat z exilu a mnohá další témata.

Tato edice zachycuje osobitý literární styl Martinů v autentické podobě, přináší faksimile dopisů a konfrontuje korespondenci s dopisy rodině, přátelům, interpretům i se vzpomínkami jeho ženy Charlotte.

„Dostal jsem totiž báseň překrásnou od poličského rodáka M. Bureše o otvírání studánek u nás na Vysočině. Báseň mne úplně okouzila a hned jsem sednul k pianu. A teď si myslím, jestli by Vás to zajímalo, že bychom mohli udělat premiéru této skladby v Poličce, vím, že hledáte materiál a tohle by snad bylo nejvhodnější. Je to pro ženský sbor a jednoduché, Sop. a Alto Solo, Baryton Solo, dvoje housle, viola a piano. Jsem jist, že Bureš bude rovněž souhlasit. Tak mi napište, co o tom soudíte.“

Z dopisu Bohuslava Martinů Zdeňku Zouharovi 6. července 1955

VÝSTAVY

Dílo Bohuslava Martinů na scénách Národního divadla v Brně **Jarmila Mráčková**

V průběhu sezony 2006/2007 mohli návštěvníci Janáčkova divadla v Brně shlédnout cyklus výstav „Dílo Bohuslava Martinů na scénách Národního divadla v Brně“. Projekt připravila Mgr. Jitka Nováková archivářka a historička Národního divadla v Brně.

Na panelech ve vestibulu se vystřídalo osm sérií programů, fotografií, průvodních textů o všech inscenacích oper a baletů Bohuslava Martinů, které byly uvedeny v brněnském divadle v letech 1925-2005, tedy všech jeho dokončených oper a řady baletů.

Byly mezi nimi původní premiéry – *Kdo je na světě nejmnocnější, Vzpouza, Voják a tanečnice, Divadlo za branou, Hry o Marii, Trojí přání, Šach králi* i československé premiéry *Hlas lesa, Alexandr bis, Škrtič a Řecké pašije*. Většina oper zazněla v Brně v několikerém nastudování. Zajímavostí byly kopie programů s obsazením premiér z dvacátých a třicátých let minulého století.

Naopak fotografie z nedávných let předvedly brněnské umělce, kteří jsou ve stálé paměti návštěvníků.

Výstavní cyklus připomenul souvislou tradici uvádění scénického díla Bohuslava Martinů na jevištích brněnského divadla.

Charlotte Martinů © PBM

Zprávy SBM č. 3/ červenec 1979, str. 1

ZÁZNAM Z ROZHOVORU S PANÍ CHARLOTTE MARTINŮ V PRAŽSKÉM DIVADLE HUDBY PO SLAVNOSTNÍM UASTAVENÍ SBM V ÚNORU 1977

„Les jours que je viens de passer en Tchécoslovaquie, la vraie patrie de mon mari, resteront gravés dans ma mémoire pour toujours. Je me suis rendue compte de l'admiration et de la grande affection du peuple tchèque pour mon époux et pour son oeuvre. A Prague, à Polička, à Brno, partout où j'ai passé l'accueil touchant que l'on m'a réservé, je le considère comme un fervent témoignage et un grand hommage à mon mari, compositeur tschèque. Je vous en remercie de tout mon coeur. Děkuji a na shledanou.“

Dny, které jsem strávila v Československu, skutečné vlasti mého muže, zůstanou vryty do mé paměti provždy. Uvědomila jsem si, jak velký obdiv a jakou náklonnost chová český lid k mému manželovi a k jeho dílu. V Praze, Poličce, v Brně, všude, kde se mi dostalo tak vřelého přijetí, беру je jako horoucí svědectví a projev velké úcty k svému muži, českému skladateli. Děkuji Vám za to z celého srdce. Děkuji a na shledanou.

Zprávy Společnosti Bohuslava Martinů
číslo 30
Praha – červenec 2007

Vydává: Společnost Bohuslava Martinů
Kontaktní adresa: Zborovská 68, 150 00 Praha 5
Redaktorka: Mgr. Daniela Urbancová, Ph.D.
(e-mail: daniela.urbancova@seznam.cz)

Fotografie otištěny s laskavým svolením Městského muzea a galerie
Polička – Památníku Bohuslava Martinů v Poličce (PBM), Institutu
Bohuslava Martinů, Prof. Zdeňka Zouhara, PhDr. Jiřiny Telcové
a Ing. Josefa Kaprála